

मुंबई, पुणे, नागपूर, अहिल्यानगर, छत्रपती संभाजीनगर आणि दिल्ली येथून प्रसिद्ध

लोकमान्य, लोकशक्ती !

अबालेख
दहशतवादाचा दमनदिन !
शत्रूच्या कोंडाळ्यात शांततेत सहाय्यचे, तर
युद्धासाठी सिद्ध असले पाहिजे या तत्वाची
प्रचीती यातून पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या
सरकारने आपून दिली...

पहलगामच्या हल्ल्याला अवघ्या २५ मिनिटांत जैश, लष्कर, हिजबुलचे
‘ऑपरेशन सिंदूर’ने प्रत्युत्तर भारतीय सैन्याचा लक्ष्यभेद १०० दहशतवादी मारल्याचा दावा

नापाक तळ उद्ध्वस्त

मुझफ्फराबाद

● सवाई नाला कॅम्प, मुझफ्फराबाद : पाकव्याप्त काश्मीरमध्ये नियंत्रण रेषेपासून ३० किमी आत असलेला लष्कर ए तय्यबाचा प्रशिक्षण तळ.

● सइदना बिलाल कॅम्प, मुझफ्फराबाद : शस्त्रास्त्रे, बॉम्बहल्ले आदीचे प्रशिक्षण देणारा जैश ए मोहम्मदचा तळ.

कोटली

● गुलपूर कॅम्प, कोटली : नियंत्रण रेषेपासून ३० किमी आत असलेला लष्कर ए तय्यबाचा दहशतवादी तळ.

● अब्बास कॅम्प, कोटली : नियंत्रण रेषेपासून १३ किमी अंतरावरील ‘लष्कर’चा आत्मघाती हल्लेखोर घडवणारा तळ. ५०च्या आसपास दहशतवाद्यांचे प्रशिक्षण केंद्र.

मिर्बर

● बर्नाळा कॅम्प, मिर्बर : नियंत्रण रेषेपासून नऊ किमी अंतरावरील दहशतवाद्यांना शस्त्रास्त्रे, सुरुंग बनवण्याचे प्रशिक्षण देणारा तळ.

मुरिदके

मर्कज ए तय्यबा, मुरिदके : आंतरराष्ट्रीय सीमेपासून २५ किमीवरील लष्कर ए तय्यबाचे मुख्यालय. मुंबईवरील २००८च्या हल्ल्याचा कट, दहशतवाद्यांचे प्रशिक्षण येथून केले गेले होते.

बहावलपूर

● मर्कज सुबहान, बहावलपूर : आंतरराष्ट्रीय सीमेपासून १०० किमी अंतरावरील जैश ए मोहम्मदचे मुख्यालय. दहशतवाद्यांचा सर्वात मोठा तळ. कुख्यात मसूद अझहरचे नियमित येणे-जाणे असलेला तळ.

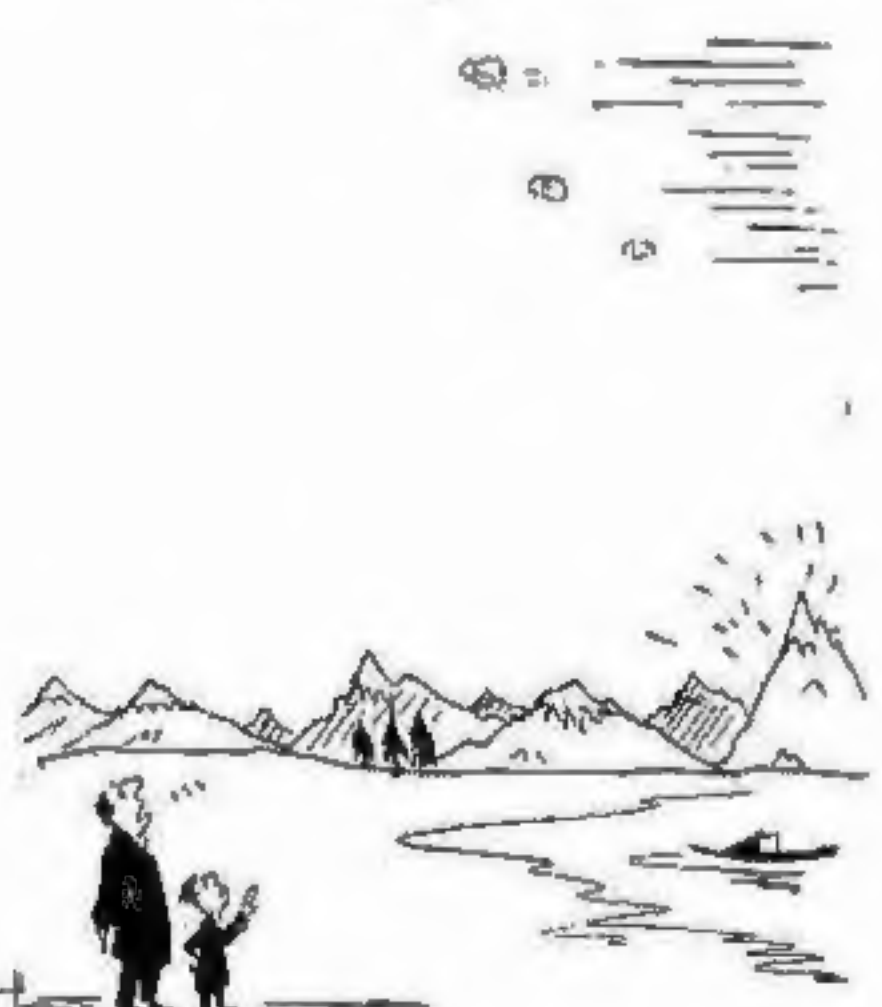
एन कोऑपरेटिव्ह सुविधा (मिशन-नारायणी सुविधांविषयी अधिकृत)	Vencobb Vencobb is a Trusted Solution
०८/०५/२०२५	
ट्रॉयलर विक्रीचा दर १०७ रु. प्रति किमी	प्रति किमी
किस्कोन विक्रीचा दर १३५ रु. प्रति किमी	प्रति किमी
हेडलर कोबडी (स्किन्स) दर १६७ रु. प्रति किमी	प्रति किमी
ग्राफी किस्कोन विक्रीचा दर ७० रु. प्रति १२ अडी	प्रति १२ अडी
आपलावाला (प्रवासाची)	*प्रति रु.

ता प मान

कमाल ३०.०° से २४.०° से
किमान

काय चाललंय काय!

प्रशांत कुलकर्णी

शांतता हवी असेल तर असे मोठे
आवाज करावेच लागतात बाळा!!

‘ऑपरेशन सिंदूर’च्या यशाचा संपूर्ण देशात जल्लोष सुरू आहे. प्रयागराज येथे नागरिकांनी उत्स्फूर्तपणे रस्त्यावर येऊन आतषबाजी केली.

आजही वादळी वाऱ्यासह पावसाचा अंदाज

मुंबईसह किनारपट्टी भागात मुसळधार

लोकसत्ता प्रतिनिधी

मुंबई/ठाणे : मुंबई शहर, उपनगरे तसेच ठाणे, पालघर आणि रायगड जिल्ह्यांत बुधवारी सलग दुसऱ्या दिवशी मुसळधार पाऊस झाला. ठाण्यात एका रिश्कावर झाड पडल्यामुळे एकाचा मृत्यू झाला, तर रिश्काचालक गंभीर जखमी झाला. गुरुवारीही मुंबई, ठाणे, पालघर आणि रायगड जिल्ह्यांना सतर्कतेचा इशारा देण्यात आला असून काही ठिकाणी जोरदार वाऱ्यांसह पावसाचा अंदाज व्यक्त करण्यात आला आहे.

ठाण्यात रिश्कावर झाड कोसळून एक ठार

ठाण्यातील राबोटी भागात गुलमोहरचा वृक्ष रिश्कावर कोसळल्याने प्रवाशाचा मृत्यू झाला. तौफिक सौदागर (२९) असे मृताचे नाव आहे. रिश्काचालक शफीक शब्बीर (५०) यांच्या डोक्याला मार लागला असून त्यांच्यावर उपचार सुरू आहेत. मुंबईतही बुधवारी शहर आणि पूर्व उपनगरांतील झाडे कोसळण्याच्या घटना घडल्या. सोसाट्याच्या वाऱ्यामुळे १३ झाडे आणि फांद्या तुटण्याच्या घटना समोर आल्या असून यात कोणतीही जीवितहानी झाल्याचे वृत्त नाही.

मुंबईत वरळी, वांद्रे, पवई, बोरिवली, अंधेरी आणि आसपासचा परिसर तसेच ठाणे, डोंबिवली, नवी मुंबई शहरांमध्ये बुधवारी जोरदार वाऱ्यासह पाऊस कोसळत होता. दहिसर येथे सकाळी

८:३० ते सायंकाळी ५:३० पर्यंत ४० मिमी पावसाची नोंद झाली. पावसामुळे सखल भागांत पाणी साचले. सायंकाळनंतर पावसाने अधिकच जोर धरला. ठाणे येथे सकाळी ८ ते (पान ८ वर)

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

नवी दिल्ली : निष्ठाप पर्यटकांचे त्यांच्या कुटुंबादेखत बळी घेणाऱ्या पाकिस्तान आश्रित दहशतवादाला भारताने मंगळवारी ‘ऑपरेशन सिंदूर’ने चोख प्रत्युत्तर दिले. भारतातील अनेक दहशतवादी कारवायांचे सूत्रधार असलेल्या जैश ए मोहम्मद, लष्कर ए तय्यबा आणि हिजबुल मुजाहिदीन या संघटनांचे नऊ ‘नापाक’ तळ भारतीय सैन्यदलाने अवघ्या २५ मिनिटांत उद्ध्वस्त केले. अतिशय नियोजनबद्ध आणि अचूक माहितीच्या आधारे अचूक लक्ष्यभेद करत पाकिस्तानाश्रित दहशतवादाचे कंबरडे मोडले आहे. कारवाईत किमान १०० दहशतवादी मारले गेल्याचा दावा करण्यात येत आहे.

पाकिस्तानला विरोधीकृतीची अजिबात उसंतही न देता सैन्यदलाने केलेल्या या कामगिरीचे देशभरातून कौतुक होत असून ‘ऑपरेशन सिंदूर’ने पहलगाममध्ये ‘सौभाग्य’ गमावलेल्या महिलांना उचित न्याय दिल्याची प्रतिक्रिया उमटली. भांबावलेल्या पाकिस्तानने भारतावर आगपाखड करत ‘प्रत्युत्तरा’चा इशारा दिला आहे. मात्र, ‘असे कोणतेही दुःसाहस पूर्ण क्षमतेने हाणून पाडण्यात येईल’ असे सांगत भारताने पाकिस्तानला दम भरला आहे. ‘आम्ही स्वरक्षणाच्या अधिकाराचा पूर्ण वापर करताना दोन्ही देशांतील परिस्थिती चिघळवण्यासारखे कोणतेही कृत्य केलेले नाही’ असे भारताने अवघ्या जगाला ठासून सांगितले आहे. त्यामुळे आंतरराष्ट्रीय स्तरावरूनही या कारवाईच्या विरोधात तीव्र प्रतिक्रिया व्यक्त झालेली नाही. देशातील सर्वच राजकीय पक्षांनी केंद्र सरकार आणि सैन्य दलाला पूर्णपणे पाठिंबा जाहीर केला असून बुधवारी (पान ५ वर)

‘ऑपरेशन सिंदूर’ नाव पंतप्रधानांकडून ?

भारतीय सैन्यदलांनी रात्री इतिहास रचला. दहशतवाद्यांचे तळ आणि अन्य ठिकाणांवर अचूक आणि खबरदारीने कारवाई झाली. ‘ऑपरेशन सिंदूर’मधून भारताने आपल्या भूमीवर झालेल्या हल्ल्यास प्रतिस्तादाचा अधिकार वापरला. लक्ष्यभेद करताना एकाही सामान्य नागरिकाला इजा होणार नाही, असे नियोजन केले गेले. - राजनाथ सिंह, संरक्षणमंत्री

‘ऑपरेशन सिंदूर’ यशस्वी करून जोरदार प्रत्युत्तर देणाऱ्या सैन्यदलाचा आम्हाला अभिमान आहे. आपल्या जवानांचे साहस, दृढ संकल्प आणि राष्ट्रभक्तीला सलाम... पहलगाम हल्ल्यानंतर दहशतवादाविरोधात निर्णायक कारवाईसाठी सैन्यदल आणि केंद्राला कॉंग्रेस पक्षाने स्पष्ट शब्दांत पाठिंबा दिला होता. सर्व स्तरातून एकजूट महत्वाची आहे. - मल्लिकार्जुन खरगे, अध्यक्ष,

बुधवारी दुपारनंतर मुंबईसह ठाणे जिल्ह्यात पावसाच्या जोरदार सरी बरसल्या. पावसाचा इशारा देण्यात आला असला तरी पुरेशा तयारीशिवाय घराबाहेर पडलेल्या मुंबईकरांची पावसाने चांगलीच तारांबळ उडाली. अचानक आलेल्या मोठ्या सरीमुळे मुंबईच्या छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनसबाहेर आडोसा शोधण्यासाठी थावपळ झाली.

मसूद अझरचे १० कुटुंबीय ठार

लाहोर : जैश-ए-मोहम्मदचा म्होरक्या मसूद अझर आणि त्याचे कुटुंबीय बहावलपूरमधील मुख्यालयांमध्ये राहत होते. भारताच्या हल्ल्यात कुटुंबातील १० जण मारले गेल्याचे त्याने सांगितले. त्याशिवाय चार निकटवर्तीयही ठार झाल्याची माहिती त्याने दिली. जामिया मशीद सुभानअल्ला येथील हल्ल्यात अझरची मोठी बहीण, तिचा पती, भावा आणि त्याची पत्नी, भावी आणि विस्तारित कुटुंबातील पाच लहान मुलांचा मृत्यू झाल्याचे त्याच्या नाते प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या निवेदनात म्हटले आहे. अझरचा जवळचा साथीदार, त्याची आई आणि अन्य दोन साथीदार मारले गेले आहेत.

पाकिस्तानच्या हल्ल्यांत १३ नागरिकांचा बळी

श्रीनगर/जम्मू : ‘ऑपरेशन सिंदूर’मुळे बिथरलेल्या पाकिस्तानने गेले १२ दिवस सुरू असलेले शस्त्रसंधी उल्लंघन बुधवारी अधिक तीव्र केले. नियंत्रण रेषा आणि आंतरराष्ट्रीय सीमेवरून पाकिस्तानी सैन्याने गोळीबार आणि तोफगोळ्यांचा मारा केला. यात किमान १३ नागरिकांचा बळी गेला असून ५७ जण जखमी झाले आहेत. या शस्त्रसंधी उल्लंघनाला भारतीय लष्करही जोरदार प्रत्युत्तर देत आहे. - पान ५

कसोटी क्रिकेटला रोहितचा अलविदा

नवी दिल्ली : रोहित आणि विराटसारखे खेळाडू चांगली कामगिरी करत आहेत, तोपरीत त्यांची निवड निश्चित आहे, असे भारतीय क्रिकेट संघाचा मुख्य प्रशिक्षक गौतम गंभीरने म्हटल्याच्या दुसऱ्याच दिवशी रोहितने कसोटी क्रिकेटमधून निवृत्तीची घोषणा करून सर्वांना धक्का दिला. त्याच्या या अनेपेक्षित निर्णयामुळे इंग्लंड दौऱ्याच्या तोंडावर संधनेतुत्वाची समस्या निर्माण झाली आहे. - वृत्त / क्रीडा

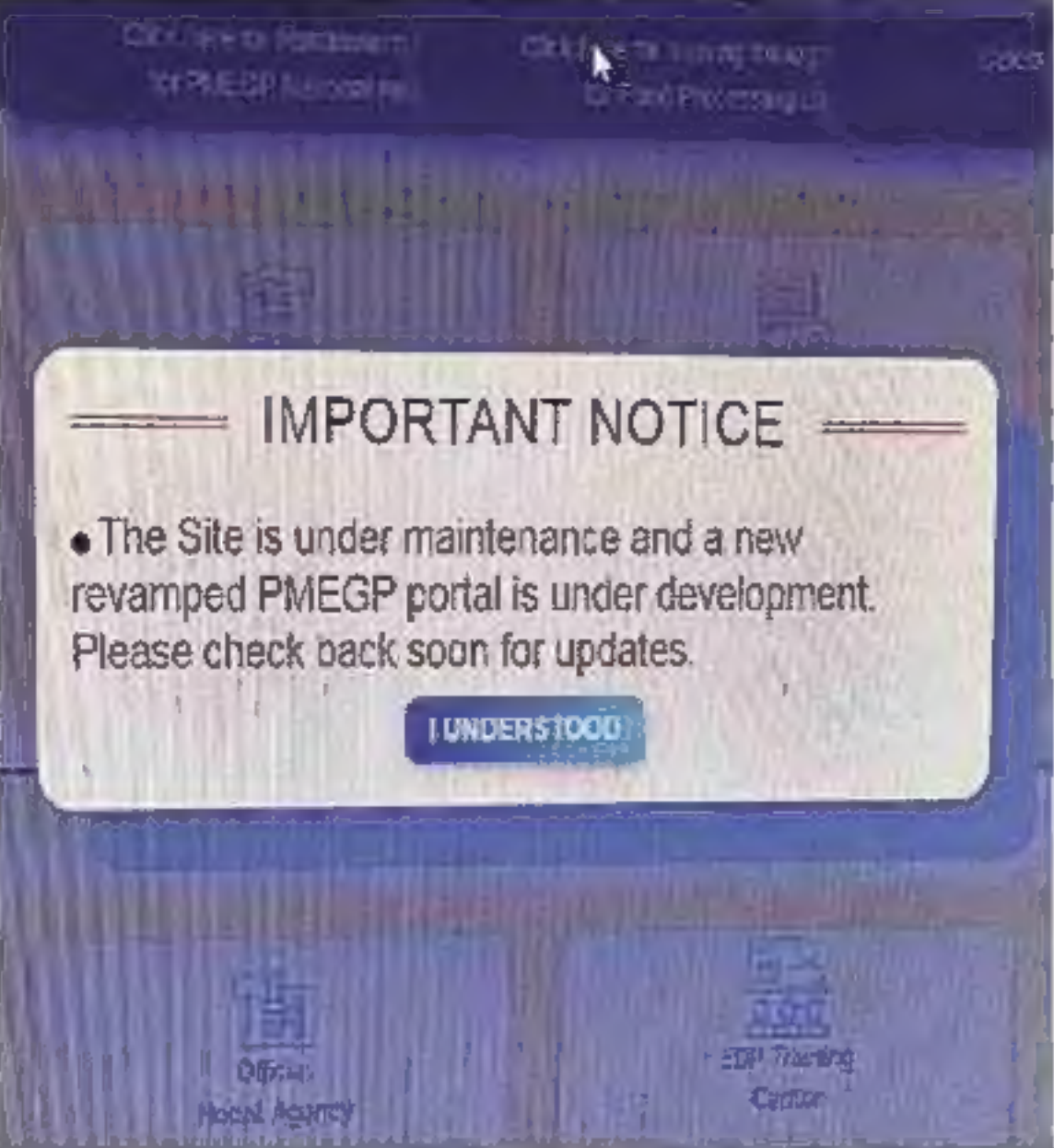
संकेतस्थळ टप्प... ‘पंतप्रधान रोजगार’ निर्मितीला खीळ!

दत्ता जाधव, लोकसत्ता

मुंबई : केंद्राची महत्त्वाकांक्षी योजना पंतप्रधान रोजगार निर्मिती कार्यक्रमाचे (पीएमईजीपी) संकेतस्थळ दोन महिन्यांपासून बंद आहे. परिणामी रोजगार निर्मितीला खिळ बसली असून संकेतस्थळ कधी सुरू होणार, या बाबत अधिकारीही अनभिज्ञ आहेत. या सावळ्या गोंधळामुळे नव उद्योजकांचा हिरमोड होत आहे. केंद्रीय सूक्ष्म आणि लघु उद्योग मंत्रालयाकडून योजनेची अंमलबजावणी होते. राज्यात योजनेची खादी व ग्रामोद्योग आयोग आणि महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग महामंडळकडून अंमलबजावणी केली जाते. पंतप्रधान

सुधारणा, दुरुस्तीच्या नावाखाली बंद असलेले संकेतस्थळ कधी सुरू होणार याची अधिकाऱ्यांनाही कल्पना नाही. यामुळे देशभरातील नवउद्योजकांना मात्र मनस्ताप सहन करावा लागत आहे .

रोजगार निर्मिती कार्यक्रमाचे सर्व काम संकेतस्थळाच्या माध्यमातून ऑनलाईन चालते. सुधारणा, दुरुस्ती करण्याच्या नावाखाली संकेतस्थळ

पंधरा मार्चापासून बंद आहे. संबंधित विभागाच्या अधिकाऱ्यांनी केंद्रीय सूक्ष्म आणि लघु उद्योग मंत्रालयातून चौकशी केली असता, त्यांनाही

परिणाम काय ?
● बेरोजगार तरुण-तरुणी आणि महिलांना मंजूर कर्ज वितरणात अडचणी
● नव उद्योजकांना अर्ज करणे अशक्य
● उद्योगांना परवानगी मिळणे बंद
● कागदपत्रे अपलोड करता न आल्याने अनुदानाची रक्कडपट्टी
● कृषी उद्योगांना कमी व्याजदरात कर्ज देणारी कृषी प्रायभूत निधी योजना टप्प

संकेतस्थळ कधी सुरू होणार, या बाबत कोणतीही ठोस माहिती नाही. मार्चअखेरीस बँकाकडून कर्ज मंजुरीची प्रक्रिया वेगाने केली जाते.

केंद्रीय सूक्ष्म आणि लघु मंत्रालयाकडून संकेतस्थळाची सुधारणा, दुरुस्तीचे काम सुरू आहे. संकेतस्थळ लवकर सुरू होण्यासाठी पाठपुरावा केला जात आहे. नवउद्योजकांच्या अडचणी सोडविण्यासाठी अन्य पर्यायांचा विचार करीत आहेत. - योगेश भामरे, संचालक, खादी व ग्रामोद्योग आयोग

नेमक्या याच वेळेला संकेतस्थळ बंद असल्याचा मोठा फटका बसल्याचे कृषी व्यवसाय सल्लागार तेजोमय घाडगे यांनी सांगितले.

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : साहित्यसम्राट आचार्य अत्रे यांच्या ‘श्यामची आई’ या राष्ट्रपती पुरस्कारप्राप्त चित्रपटातील मुख्य भूमिका साकारणारे अभिनेते, ज्येष्ठ नाट्यसमीक्षक माधव वझे (८५) यांचे बुधवारी सकाळी निधन झाले. त्यांच्या पश्चात पत्नी आणि मुलगा, अभिनेता-दिग्दर्शक अमित वझे असा परिवार आहे. माधव वझे यांचा जन्म २१

साहित्यनिर्मिती आणि पुरस्कार
● प्रायोगिक रंगभूमी : तीन अंक (राज्य शासनाचा पुरस्कार)
रंगमुद्रा (राज्य शासनाचा पुरस्कार)
श्यामची आई, आचार्य अत्रे आणि मी (पुणे महापालिकेचा पुरस्कार)
● समांतर रंगभूमी : पल्याड-अल्याड (महाराष्ट्र साहित्य परिषद पुरस्कार), नंदनवन
ऑक्टोबर १९३९ रोजी पुण्यात झाला. अभिनेता, दिग्दर्शक, नाट्यगुरू आणि नाट्य समीक्षक

अशी ओळख असलेल्या वझे यांनी राज्य नाट्य स्पर्धेमध्ये उत्कृष्ट अभिनयासाठी रोपपदके मिळवली होती. भारतीय आणि पाश्चात्य प्रथितयश नाटककारांच्या नाटकांच्या प्रयोगांचे दिग्दर्शन त्यांनी केले होते. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या ललित कला केंद्रात, तसेच गोवा येथील कला अकादमीच्या नाट्य विभागामध्ये अभ्यागत प्राध्यापक म्हणून काम केलेले वझे आंतरराष्ट्रीय नाट्य समीक्षक संघाचे सभासद होते. नाट्य संघाच्या देश-परदेशांतल अधिवेशनांमध्ये त्यांनी शोधनिबंध सादर केले होते.

सभी फ्लश टैंकों में

सीडीआर विक्रीप्रकरणी दोन पोलिस बडतर्फ

ठाणे : ठाणे पोलीस दलातील दोन कर्मचाऱ्यांनी कर्तव्याचा रौरवापर करून मोबाईल क्रमांकांचा कॉल तपशील (सीडीआर) चोरून तो एकाकाला विक्री केल्याप्रकरणी पोलीस शिपाई आकाश सुर्वे (३६) आणि पोलीस शिपाई हर्षद परब (३१) यांना सेवेतून बडतर्फ करण्यात आल्याची माहिती उपायुक्त पराम मणेर यांनी दिली. सुर्वे आणि परब यांनी अवघ्या १५ ते २५ हजार रुपयांसाठी गुन्हेगार मोहम्मद सोहेल मोहम्मद शब्बीर राजपुत (२८) याला सीडीआर विक्री केल्याचे समोर आले. याप्रकरणी सायबर पोलीसांनी गुन्हा दाखल केला होता.

दिनदर्शिका

- गुरुवार, ८ मे २०२५
भारतीय रौर १८ वैशाख शके १९४७
मिती वैशाख शुक्लपक्ष
शकाव्शी १२ : ३० पर्यंत.
नक्षत्र : उत्तर फाल्गुनी २१ : ०६ पर्यंत.
चंद्र : कन्या
सूर्योदय : ०६ : ०८, सूर्यास्त : १९ : ०३
• मेघ : जपूळ पाऊल टाका.
• वृषभ : शुभ दिवस.
• मिथुन : परंपरेला महत्त्व द्याल.
• कर्क : गावडंटी भेट होईल.
• सिंह : कुटुंबाची साथ राहिल.
• कन्या : उत्साह वाढेल.
• तूळ : उत्तम मेजवाणी.
• वृश्चिक : मनोरंजन होईल.
• धनु : विषय मनन करेल मंडा.
• मकर : भाग्योदय होईल.
• कुंभ : प्रकृतीची काळजी घ्या.
• मीन : विवाह पुरावा येईल.
शुभ राशी : वृषभ, कन्या

शिवसेनेतील वादाची सुनावणी पुन्हा लांबणीवर

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

मुंबई : शिवसेना पक्षनाव आणि धनुष्यबाण निवडणूक चिन्हाबाबत तातडीने सुनावणी घेण्यास सर्वोच्च न्यायालयाने बुधवारी नकार दिला. शिवसेना (उद्धव ठाकरे) पक्षातर्फे ज्येष्ठ वकील कपिल सिब्बल यांनी न्यायमूर्ती सूर्यकांत आणि न्यायमूर्ती एन.के. सिंग यांच्या खंडपीठास याबाबत विनंती केली होती. मात्र सध्या उद्धव ठाकरे आणि एकनाथ शिंदे यांच्या पक्षांकडे पक्षनाव आणि निवडणूक चिन्हे आहेत. या दोन्ही गटांनी आपल्या नाव व चिन्हावर आगामी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या

निवडणुकांना सामोरे जावे, असे खंडपीठाने स्पष्ट केले. राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका चार महिन्यांमध्ये घेण्याचे आदेश सर्वोच्च

सर्वोच्च न्यायालयाच्या लेखी आदेशानंतरच पालिका निवडणुकांचा निर्णय

मुंबई : सर्वोच्च न्यायालयाने चार महिन्यांमध्ये स्थानिक स्वराज्य संस्थांची निवडणूक प्रक्रिया पार पाडण्याचा आदेश दिला असला तरी न्यायालयाच्या आदेशाची लेखी प्रत प्राप्त झाल्यावरच पुढील निर्णय घेतला जाईल, असे राज्य निवडणूक आयोगाच्या वतीने स्पष्ट करण्यात आले. चार महिन्यांत निवडणुका घेणे शक्य आहे का, याची चाचपणी राज्य निवडणूक आयोगाने सुरू केली आहे. पुढील महिन्यापासून पाऊस सुरू होईल. तसेच सप्टेंबरमध्ये पाऊस असतो. यामुळे निवडणुका दिवाळीनंतर घ्याव्यात, अशी राजकीय पक्षांची मागणी आहे.

न्यायालयाने मंगळवारी दिले आहेत. त्याचा उल्लेख करून सिब्बल यांनी शिवसेना पक्ष नाव आणि धनुष्यबाण हे निवडणूक चिन्ह शिंदे गटास देण्याच्या केंद्रीय निवडणूक

आयोगाच्या निर्णयावर तातडीने निर्णय घेण्याची विनंती केली. निवडणूक आयोगाने केवळ संसद व विधिमंडळ सदस्यांच्या संख्येच्या आधारे शिवसेना पक्षनाव व

धनुष्यबाण हे निवडणूक चिन्ह शिंदे गटास दिले आहे. आयोगाचा निर्णय सर्वोच्च न्यायालयाच्या घटनापीठाच्या आदेशाशी विसंगत आहे, असे सिब्बल यांनी नमूद केले.

आक्रमक हिंदू राष्ट्रवाद श्रमिकांचा शत्रू

डॉ. मालचंद्र मुणगेकर यांचे ठाम मत

प्रकाशन झाले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी बाबीस खंडांत लिखाण केले असून त्यातील भारतीय राज्यघटनेची निर्मिती, स्त्रयांची मुक्ती, भारताचे शैक्षणिक धोरण, फाळणी आदी विविध विषयांवरील निवडक उतारे या पुस्तकात संपादित करण्यात आले आहेत. प्रकाशनादरम्यान, मुंबई विद्यापीठाचे प्राध्यापक दीपक पवार

यांनी मुणगेकरांची मुलाखत घेतली. देशाने विविध क्षेत्रांत प्रगती केली असली तरी जातीयवाद कमी झालेला नाही. आंतरजातीय विवाह केल्यामुळे 'ऑनर किलिंग'सारख्या घटना मोठ्या प्रमाणात घडत आहेत. केवळ प्रेम केल्यामुळे हत्या करणारा भारतासारखा मुदांड देश जगभरात कुठेही नाही, अशी टिप्पणी त्यांनी

केली. जाणिवा स्पष्ट होण्याच्या वयात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेल्या कार्याची ओळख पटली. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यावर अन्य भारतीयांसह मराठी समाजानेही कायमच अन्याय केला आहे. आसपास मोठी माणसे बचायची सवय नसल्याने महाराष्ट्राच्या मातीत एवढा

मोठा प्रकांडपंडित होऊन गेल्याची लोकांना कल्पनाच नाही. संपूर्ण देशाच्या हितासाठी केलेल्या कार्यानंतरही त्यांना विशिष्ट जातीय-धर्म, समाजापुरते मर्यादित ठेवणे हा सामाजिक अपमान असून महाराष्ट्र हा अपमान सातत्याने करत आलेला आहे, असे मत 'लोकसत्ता'चे संपादक गिरीश कुबेर यांनी व्यक्त केले.

वयाच्या सत्तरीमध्ये पीएच.डी. करण्याचा निर्णय घेतल्यानंतर गांधी, सावरकर, आंबेडकर यांच्यावर प्रबंध लिहिला. मात्र त्या वेळी आंबेडकरांचा गांधी विरोधक यांच्या भूमिकेतून विचार केल्यामुळे आंबेडकर कधी समजलेच नाहीत, अशी खंत पॉप्युलर प्रकाशनचे डॉ. रामदास भटकळ यांनी व्यक्त केली.

'शालार्थ आयडी' घोटाळ्याची नाशिक, जळगावात व्याप्ती

शालेय शिक्षण विभागाकडून चौकशी

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

विशेष चौकशी

पथकाची मागणी

मुंबई : नागपूरमध्ये शेकडो कोटींचा बनावट 'शालार्थ आयडी' घोटाळा नुकताच उघडकी आला आहे. त्याप्रकरणी शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांना निर्लंबित केले असून संशयितांची चौकशी सुरू आहे. या घोटाळ्याची व्याप्ती आता नाशिक आणि जळगाव जिल्ह्यात आढळली असून शालेय शिक्षण विभागाने चौकशी सुरू केली.

नागपूर विभागात अनुदानीत शिक्षण संस्थांचालक, शिक्षण उपसंचालक आणि वेतन अधीक्षक यांनी संगनमताने हा बनावट शालार्थ आयडी घोटाळा केला आहे. त्यामध्ये ५८० शिक्षक-शिक्षकेतरांची मंजुरी नसताना बेकायदा भरती झाली आहे. या बेकायदा शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी दहा वर्षे वेतन घेतले आहे. या घोटाळ्याच्या तपासाचे संचालन शिक्षण आयुक्त करत असून शिक्षण संचालकांच्या

बनावट 'शालार्थ आयडी' घोटाळा राज्यभर असून त्यासंदर्भात 'एसआयटी' (विशेष चौकशी पथक) नेमावे, अशी मागणी जोर धरत आहे. मात्र या घोटाळ्यात राजकीय नेत्यांशी संबंधित संस्था गुंतलेल्या असल्याने घोटाळ्याच्या तपासाची व्याप्ती वाढवण्यासंदर्भात सरकारवर दबाव आहे. जळगाव आणि नाशिक जिल्ह्यात नागपूर प्रमाणे बनावट 'शालार्थ आयडी' तयार करून बेकायदा शिक्षक भरतीची प्रकरणे सगोर येत आहेत. त्यामुळे या दोन जिल्ह्यातही यासंदर्भात प्रारंभ केला असल्याचे मंत्रालयातील सूत्रांनी सांगितले.

नेतृत्वाखाली एक समिती स्थापन करण्यात आली आहे. तसेच एसआयटी नेमण्याची मागणीही करण्यात येत आहे.

टीजेएसबी सहकारी बँक लिमिटेड. मल्टी-स्टेट शेड्युल बँक

प्रस्तुत

लोकसत्ता मार्ग यशचा

२२

टीजेएसबी सहकारी बँक लिमिटेड. मल्टी-स्टेट शेड्युल बँक

Bharose ka Bank Bhavishya ka Bank

तुमच्या उज्ज्वल भवितव्यासाठी गुंतवणूक करा, तुमचा व्यवहार वाढवा आणि तुमची व्यावसायिक स्वप्ने सहज साध्य करा.

व्यावसायिक कर्ज 9.25%* द.सा. पासून

डॉक्टर, वकील, अभियंता

www.tjsbank.co.in | Toll Free : 1800 266 3466 / 1800 103 466

आपल्या देशात कॉर्पोरेट रुग्णालयांच्या सतत वाढत चाललेल्या साखळीमुळे या क्षेत्राचे रूपांतर आता मोठ्या व्यवसायात किंवा उद्योगात झाले आहे. या क्षेत्रात नवेनवे गुंतवणूकदार किंवा उद्योजक उतरत आहेत. या कॉर्पोरेट रुग्णालयांमध्ये व्यावसायिक कार्यक्षमता वाढण्यासाठी, बिग डेटा ॲनॅलिटिक्स, मशीन लर्निंग, कृत्रिम बुद्धिमत्ता आधारीत आरोग्य सुविधा /सेवांचा समावेश केला जात आहे. हे क्षेत्र झपाट्याने आंतरज्ञानशास्त्रीय बनले आहे. त्यामुळे या क्षेत्राच्या सुव्यवस्थित व्यवस्थापनासाठी प्रशिक्षित मनुष्यबळाची गरजही मोठ्या प्रमाणावर भासू लागली आहे. ही गरज रुग्णालय व्यवस्थापन किंवा प्रशासन (हॉस्पिटल मॅनेजमेंट/ ॲडमिनिस्ट्रेशन) हा अभ्यासक्रम भागवू शकेल. या अनुषंगाने पुढील काही अभ्यासक्रम उपयुक्त ठरू शकतात-

(१) टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्स संस्थेच्या अंतर्गत कार्यरत असणाऱ्या, स्कूल ऑफ हेल्थ सिस्टीम स्टडीज मार्फत, दोन वर्षे कालावधीचा, मास्टर ऑफ हॉस्पिटल ॲडमिनिस्ट्रेशन, हा अभ्यासक्रम चालवला जातो. कॉर्पोरेट किंवा व्यावसायिक रुग्णालयांमध्ये दिवसेंदिवस व्यामिश्र स्वरूपाच्या आणि तांत्रिक बाबी हाताळणाऱ्या कौशल्ययुक्त शेकडो व्यक्तींचा वावर वाढला आहे. या सर्व मनुष्यबळास कार्यक्षमतेने हाताळण्यासाठी आणि रुग्णांचे विविध स्वरूपाचे प्रश्न आणि समस्या सोडवण्यासाठी या मनुष्यबळाचा उपयोग होतो. रुग्णांच्या शेत जीवनमरणाचा प्रश्न असल्याने रुग्णालयाच्या व्यवस्थापनासाठी उत्तम दर्जाच्या नेतृत्वाची गरज असते. असे कौशल्य या अभ्यासक्रमाव्दारे प्रदान केले जाते.

काय शिकाल ?
सर्वसाधारणतः पुढील क्षेत्राचे ज्ञान हा अभ्यासक्रम करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना दिले जाते. आरोग्याशी संबंधित अर्थकारण किंवा अर्थशास्त्र, वित्तीय व्यवस्थापन, संस्थात्मक वर्तणूक, रुग्णालय व्यवस्थापनाची तत्त्वे, रुग्णालयांसाठी संशोधन पद्धती, संस्था आणि साहाय्यकारी कर्मचारी/ कामगार सेवा, संस्था आणि वैद्यकीय व सुपर स्पेशॅलिटी (अतिविशेषज्ञ) सेवांचे प्रशासन, वैद्यकीय साहित्य आणि वैद्यकीय तंत्रज्ञान व्यवस्थापन, जैवसांख्यिकीची तोंड ओळख, रुग्णालय माहिती सेवा, रुग्णालय नियोजन आणि कार्यक्रम व्यवस्थापन, मनुष्यबळ व्यवस्थापन आणि कामगार कायदे, रुग्णालयांशी संबंधित नैतिक बाबी, रुग्णालय किंवा आरोग्य व्यवस्थेचे गुणवत्ता व्यवस्थापन, व्यवस्थापकीय विश्लेषण आणि कार्यपद्धतीचे विश्लेषण, रुग्णालयाच्या व्यावसायिक बाबींच्या कायदेशीर चौकटी, विपणन (मार्केटिंग) व्यवस्थापन आणि व्यवसाय विकासवादीच्या व्यूहनीती, आरोग्यविमा आणि जोखीम व्यवस्थापन, नागरी आरोग्य, व्यूहात्मक व्यवस्थापन आणि संस्थात्मक विकास, आरोग्य व्यवस्थेतील उद्योजकता, सेवा व्यवस्थापन.

करिअर संधी
हा अभ्यासक्रम केलेल्या उमेदवारांना कॉर्पोरेट क्षेत्रातील वा सार्वजनिक क्षेत्रातील रुग्णालयांमध्ये वेगवेगळ्या विभागांचे संनियंत्रण

कॉर्पोरेट रुग्णालयांचे व्यवस्थापक

करणे, रुग्णालयातील नव्या सेवा किंवा नव्या रुग्णालयांचे डिझाइन आणि नियोजन करणे आदी जबाबदाऱ्याही पार पाडण्या लागतात. रुग्णालये सल्लागार कंपन्या (हॉस्पिटल कन्सलटन्सी फर्म), आरोग्यविमा क्षेत्र, आरोग्य सुविधा माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्र (हेल्थकेअर आयटी इंडस्ट्री) या क्षेत्रातही रोजगाराच्या संधी मिळाल्या आहेत.

अर्हता- या अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी कला, वाणिज्य, विज्ञान, कृषी, वैद्यकीय, पशुवैद्यकीय, औषधीनिर्माण शास्त्र, विधि अशा कोणत्याही शाखेतील पदवीधरस अर्ज करता येतो. यंदा पदवीच्या अंतिम वर्षाची परीक्षा देणारे विद्यार्थीही अर्ज करू शकतात. या अभ्यासक्रमाला, कॉमन युनिव्हर्सिटी एन्ट्रन्स एक्झामिनेशन (सीयूईटी-पोस्ट ग्रॅज्युएट)व्दारे प्रवेश दिला जातो. यंदा सीयूईटीपीजी परीक्षा दिलेल्या विद्यार्थ्यांनी एक चांगला करिअर पर्याय म्हणून या अभ्यासक्रमाची निवड करायला हरकत नाही. सीयूईटी-पीजी या परीक्षेच्या गुणांवर आधारित, या अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशाची प्रक्रिया सुरू झाली आहे.

संपर्क - टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्स, व्ही. एन. पुरव मार्ग देवनगर, मुंबई- ४०००८८, दूरध्वनी- ०२२-२५५२५००० आणि २५५२५२५२, संकेतस्थळ- https:// admissions. tiss. edu/ (२) इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट, बोधगयाने दोन वर्षे कालावधीचा एमबीए इन हॉस्पिटल मॅनेजमेंट ॲण्ड हेल्थ केअर मॅनेजमेंट, हा अभ्यासक्रम सुरू केला आहे. अर्हता- कोणत्याही विषयातील पदवी. खुला संवर्ग ५० टक्के राखीव संवर्ग ४५ टक्के. कॉमन एन्ट्रन्स एक्झामिनेशन (कॅट) चे गुण, मुलाखत आणि रिटन ॲंबिलिटी टेस्टमधील गुणांवर आधारित अंतिम प्रवेश दिला जातो. संपर्क- https:// iimb. ac. in/ mba- hospital- healthcare- management/ (३) इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट, जम्मूने दोन वर्षे कालावधीचा,

एमबीए इन हॉस्पिटल ॲडमिनिस्ट्रेशन ॲण्ड हेल्थ केअर मॅनेजमेंट हा अभ्यासक्रम सुरू केला आहे. **https:// www. iimj. ac. in/ (४) इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट, कोलकाता येथे पोस्ट ग्रॅज्युएट सर्टिफिकेट कोर्स इन हेल्थ केअर मॅनेजमेंट हा अभ्यासक्रम करता येतो. या क्षेत्रासाठी आवश्यक सैद्धांतिक ज्ञान आणि प्रात्यक्षिकांचा या अभ्यासक्रमात समावेश आहे. एखादे मोठे रुग्णालय, हेल्थकेअर संस्था येथे प्रात्यक्षिकांची संधी उपलब्ध करून दिली जाते. देशातील दर्जेदार**

आरोग्य सुविधा/सेवा पुरवणाऱ्या संस्थांचे सहकारी अभ्यासक्रमाच्या अनुषंगाने घेतले जाते. या अभ्यासक्रमाचा कालावधी एक वर्षाचा आहे. **अर्हता-** या अभ्यासक्रमाला एमबीबीएस, बीडीएस, बीएएमएस, जैवतंत्रज्ञान किंवा जैव वैद्यकीय (बायोमेडिकल) विषयातील पदवी प्राप्त उमेदवार प्रवेश घेऊ शकतात. तथापि आरोग्य व्यवस्था/सेवा क्षेत्रात किमान पाच वर्षांचा अनुभव असणाऱ्या कोणत्याही विद्याशाखेतील पदवीधरसुद्धा या अभ्यासक्रमासाठी पात्र ठरतात. पदवी/पदव्युत्तर पदवी परीक्षेत किमान ५० टक्के गुण मिळणे आवश्यक आहे. विद्यार्थ्यांच्या निवडीसाठी चाळणी परीक्षेतील गुण, शैक्षणिक अर्हता, अनुभव, मुलाखत या घटकांना अलंभन्यात येते. **संपर्क- https:// www. iimcal. ac. in/ ldp (५) मुंबई विद्यापीठाच्या अंतर्गत कार्यरत असणाऱ्या गरबारे इन्स्टिट्यूट ऑफ करिअर एज्युकेशन ॲण्ड डेव्हलपमेंट या संस्थेने, एक वर्ष कालावधीचा पोस्ट ग्रॅज्युएट डिप्लोमा इन हॉस्पिटल ॲडमिनिस्ट्रेशन, हा अभ्यासक्रम सुरू केला आहे. कोणत्याही विषयातील पदवीधरस हा अभ्यासक्रम करता येत असला तरी, बी.एससी, एमबीबीएस, बीएएमएस, बी.फार्म, एमबीए या पदव्या घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना प्राधान्य दिले जाते. प्रवेशासाठी संस्थेमार्फत चाळणी परीक्षा घेतली जाते.**

करिअर संधी - हा अभ्यासक्रम केल्यावर रुग्णालयांचे फ्रंट ऑफिस, बिलिंग, अकाऊंट, वित्त, माहिती व्यवस्थापन सेवा, मनुष्यबळ व्यवस्थापन, साहित्य/ वस्तू व्यवस्थापन, विपणन, पुरवठा व्यवस्थापन,

डाक्युमेंटेशन आदी विभागांमध्ये संधी मिळू शकतात. संपर्क- विद्यानगरी, सांताक्रुज पूर्व, मुंबई-४०००९८, दूरध्वनी- ८१०४४१२०७९, फॅक्स-०२२-२६५३०२६३, ईमेल- gicedenquiry@giced. mu. ac. in, संकेतस्थळ- giced. mu. ac. in

(६) इंटरनॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ हॉस्पिटल मॅनेजमेंट ॲण्ड रिसर्च-दिल्ली येथे पोस्ट ग्रॅज्युएट डिप्लोमा इन हॉस्पिटल ॲण्ड हेल्थकेअर मॅनेजमेंट, हा दोन वर्षे कालावधीचा अभ्यासक्रम चालवला जातो. या अभ्यासक्रमांतर्गत, हॉस्पिटल मॅनेजमेंट, हेल्थ मॅनेजमेंट आणि हेल्थ इन्फॉर्मेशन सिस्टीम या तीन विषयांमध्ये स्पेशलायझेशनची सुविधा आहे.

या अभ्यासक्रमाला अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण मंडळची मान्यता प्राप्त आहे. अर्हता- कोणत्याही विषयातील पदवी- खुला संवर्ग ५० टक्के गुण, राखीव संवर्ग ४५ टक्के गुण. रुग्णालयाला भेडसावणाऱ्या व्यवस्थापकीय समस्यांचे निराकरण करणे, आरोग्यसुविधा पुरवणाऱ्या संस्थांचे नियोजन, बांधणी आणि नियोजनाचे कौशल्य प्रदान करणे, नागरी आणि ग्रामीण भागात आरोग्य सुविधांचा पुरवठा करणाऱ्या मनुष्यबळाचे प्रशिक्षण व अशा मनुष्यबळाचा विकास करणे आदी बाबींचे सैद्धांतिक ज्ञान या अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांना दिले जाते. या अभ्यासक्रमाला प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी, बिझिनेस स्कूलच्या प्रवेशासाठी घेण्यात येणाऱ्या, कॅट/मॅट/इंट/जीमॅट/सीमॅट/एटीएमए यापैकी कोणतीही एक परीक्षा देणे आवश्यक आहे. या परीक्षेतील गुण प्रारंभिक निवडीसाठी ग्राह्य धरले जातात. या गुणांवर आधारित निवडक विद्यार्थ्यांना मुलाखत आणि समूह चर्चेसाठी बोलावले जाते. या दोन्ही बाबींमधील कामगिरी आणि चाळणी परीक्षेतील गुणांवर आधारित अंतिम निवड केली जाते. या अभ्यासक्रमाला अर्ज करण्याची शेवटची तारीख ३० जून २०२५ ही आहे.

संपर्क- आयआयएचएमआर, प्लॉट नंबर ३, सेक्टर १८ ए, व्दारका, फेज ८, न्यू दिल्ली- ११००७५, दूरध्वनी-०११-३०४१८९००, ईमेल- info. delhi@iihmrdelhi. edu. in, संकेतस्थळ- iihmrdelhi. edu. in

(६) इंटरनॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ हॉस्पिटल मॅनेजमेंट ॲण्ड रिसर्च, जयपूर येथे एमबीए इन हॉस्पिटल ॲण्ड हेल्थकेअर मॅनेजमेंट, हा दोन वर्षे कालावधीचा अभ्यासक्रम चालवला जातो. **अर्हता-** कोणत्याही विषयातील पदवी-खुला संवर्ग ५० टक्के गुण, राखीव संवर्ग ४५ टक्के गुण. या अभ्यासक्रम प्रवेशासाठी कॅट/मॅट/इंट/जीमॅट/सीमॅट/एटीएमए आणि सीयूईटीपीजी २०२५ या परीक्षेतील गुण ग्राह्य धरले जातात. यापैकी कोणतीही परीक्षा दिली नसल्यास विद्यार्थ्यांस या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारी मॅनेजमेंट ॲप्टिट्यूड टेस्ट द्यावी लागते. अंतिम निवड, समूह चर्चा आणि मुलाखतीनंतर केली जाते. **संपर्क- https:// iihmr. edu. in**

- सुरेश वांदिले

समाजमाध्यमांवर बारकाईने नजर ठेवा - शहा

नवी दिल्ली : केंद्रीय गृहमंत्री अमित शहा यांनी पाकिस्तान आणि नेपाळच्या सीमांना लागून असलेल्या राज्यांना समाजमाध्यमांवरील देशविरोधी प्रचारावर बारकाईने नजर ठेवण्याचे निर्देश दिले. या राज्यांचे राज्यांचे मुख्यमंत्री, पोलीस महासंचालक आणि मुख्य सचिवांबरोबर झालेल्या बैठकीत शहा म्हणाले की, असा दुष्प्रचार करणाऱ्यांवर कठोर कारवाई करावी. तसेच रुग्णालयांसह अग्निशमन दलाचे कार्य आणि जीवनावश्यक वस्तूंचा पुरवठा सुरळीत चालेल याची खबरदारी घेण्याचेही त्यांनी निर्देश दिले.

पाकिस्तानकडून मर्यादित हल्ल्याची शक्यता - तज्ज्ञ

नाशिक : या हल्ल्यांमुळे तणाव वाढणार असला तरी पाकिस्तानकडून पूर्ण युद्ध न करता मर्यादित स्वरूपाचा हल्ला केला जाऊ शकतो, असा अंदाज जम्मू-काश्मीरमधील लष्करी मुख्यालयाची जबाबदारी सांभाळणाऱ्या वरिष्ठ निवृत्त लष्करी अधिकाऱ्यांनी व्यक्त केला. आहे. पहलगाम हल्ल्यानंतर अशी कारवाई अपेक्षित होती, अशी प्रतिक्रिया लेफ्टनंट जनरल (निवृत्त) सय्यद अता हसनैन यांनी दिली. लेफ्टनंट जनरल (निवृत्त) डी एस हुडा यांनी 'सिंदूर' मोहिमेतून पाकिस्तानला कठोर संदेश दिला गेल्याचे सांगितले. पूर्वीच्या तुलनेत किततीरी पटीने हा मोठा हल्ला आहे असे ते म्हणाले.

अटारी सीमेवर 'बीटिंग रिट्रीट' रद्द

चंडीगड : अमृतसरमधील अटारी सीमेवरील 'बीटिंग रिट्रीट' समारंभ रद्द करण्यात आला असल्याची माहिती बीएसएफच्या अधिकाऱ्यांनी दिली. पाकव्यास काश्मिरातील दहशतवादी तळावर करण्यात आलेल्या हल्ल्यानंतर हा निर्णय घेण्यात आला आहे. ध्वजारोहण आणि रिट्रीट समारंभ पाहण्यासाठी दररोज शेकडो पर्यटक, परदेशी पर्यटक आणि स्थानिक लोक अटारी-वाघा सीमेवर येत असतात. २२ एप्रिल रोजी पहलगाम येथे पर्यटकांवर झालेल्या हल्ल्यानंतर 'बीएसएफ'ने कार्यक्रमाच्या कालावधीत कपात केली होती.

अमेरिकेचा सुरक्षेबाबत इशारा

न्यूयॉर्क : अमेरिकेच्या पाकिस्तानमधील वकिलातीने बुधवारी सुरक्षेचा इशारा जारी केला. तसेच संघर्षग्रस्त भाग सोडण्याचे आवाहन अमेरिकी नागरिकांना केले. भारताच्या पाकिस्तान आणि पाकव्यास काश्मीरमधील दहशतवादी तळांवरील हल्ल्यानंतर अमेरिकेने हा इशारा दिला. सीमेवरील भागात प्रवास करू नये, असा सल्ला अमेरिकेने दिला आहे.

अमेरिकेसह विविध देशांना कारवाईची माहिती

नवी दिल्ली : भारताने राजनैतिक पातळीवरही तातडीने पावले उचलली आहेत. अमेरिका, रशिया, ब्रिटन, सौदी अरेबिया, यूएईसह प्रमुख देशांना भारताने लष्करी कारवाईची माहिती दिली. वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी विविध देशांच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांबरोबर चर्चा करून भारताने दहशतवाद्यांविरुधात केलेल्या कारवाईची माहिती दिली, असे सूत्रांनी सांगितले.

पाकिस्तानची हवाई वाहतूक पूर्ववत

कराची : पाकिस्तानने बुधवारी सायंकाळी प्रमुख मार्गांवरील हवाई वाहतूक पूर्ववत करण्याचा निर्णय घेतला. तर काही मार्ग आणखी २४ तासांसाठी बंद ठेवले आहेत. नागरी उड्डाण प्राधिकरणाने हवाई दलाला जारी केलेल्या सुधारित सूचनांनुसार ही घोषणा करण्यात आली. भारताच्या हल्ल्यानंतर पाकिस्तानने आधी सर्व हवाई वाहतुकीसाठी आपले हवाई क्षेत्र ४८ तासांसाठी बंद ठेवण्याची घोषणा केली होती. तर हा निर्णय बदलला.

पाकिस्तानी भूमीवरील दहशतवादाची दाणादाण

नवी दिल्ली : ऑपरेशन सिंदूरमध्ये लक्ष्य करण्यात आलेल्या दहशतवाद्यांच्या नऊ तळांपैकी पाच पाकव्यास काश्मीरमध्ये आहेत आणि चार पाकिस्तानात आहेत. या ठिकाणी आरोग्य सेवा केंद्रांच्या नावाखाली दहशतवादी तळ चालवले जात असल्याची माहिती गुप्तचर संघटनेकडून मिळाल्यानंतर हवाई दलाने हल्ले करण्यासाठी ही ठिकाणे निवडली. ही केंद्रे मुख्यतः जैश-ए-मोहम्मद, लष्कर-ए-तय्यबा आणि हिजबुल मुदाहिदीन या प्रतिबंधित दहशतवादी संघटनांशी संबंधित आहेत.

● मरकज सुभानअल्ला, बहावलपूर (पाकिस्तान) : राजस्थान सीमेपासून जवळच. येथे जैश-ए-मोहम्मदचे मुख्यालय आहे. तरुणांना दहशतवादकडे वळवण्यासाठी त्यांची मानसिकता तयार करणे आणि दहशतवादाचे प्रशिक्षण देणे हे काम येथे प्रामुख्याने चालते. येथेच मसूद अझर, त्याचा भाऊ असगर आणि इतरांच्या राहण्याची व्यवस्था आहे. भारतविरोधी प्रचार करण्यासाठी मसूद अझर या तळाचा वापर करतो.

● मरकज सयदान बिलाल केंद्र, मुझफ्फराबाद (पाकव्यास काश्मीर) : येथे पाकिस्तानी लष्कराकडून 'जैश'च्या दहशतवाद्यांना प्रशिक्षण दिले जाते. या ठिकाणी एकावेळी ५० ते १०० दहशतवादी असतात. तसेच ते जैश-ए-मोहम्मदचे शस्त्रास्त्रांचे आगार, स्फोटकांच्या साठवणीची जागा आणि जंगलामधील प्रशिक्षणाचे केंद्र आहे.

● सवाई नाला तळ, मुझफ्फराबाद (पाकव्यास काश्मीर) : लष्कर-ए-तय्यबाचे प्रशिक्षण केंद्र. पहलगाम दहशतवादी हल्ल्याबरोबरच २०२४मधील सोनमर्ग आणि गुलमर्ग हल्ल्याशी या केंद्राचा संबंध आहे. येथे एका वेळी २०० ते २५० दहशतवाद्यांच्या राहण्याची सोय आहे. येथून प्रामुख्याने उत्तर काश्मीरमधील दहशतवादी कारवायांचे नियंत्रण केले जाते.

● मरकज तय्यबा, मुरिदके (पंजाब, पाकिस्तान) : हे लष्कर-ए-तय्यबाच्या सर्वात महत्वाच्या प्रशिक्षण केंद्रांपैकी एक आहे. २६/११च्या दहशतवादी हल्ल्यातील प्रमुख आरोपी डेव्हिड हॅडली आणि अजमल कसाब यांना या केंद्रात प्रशिक्षण मिळाले होते. येथे अतिथीगृह बांधण्यासाठी अल कायदाचा म्होरक्या औसामा बिन लादेन याने १० लाख रुपयांची देणगी दिली होती. येथे एका वेळी एक हजार जणांच्या राहण्याची सोय आहे.

● सरजल तळ, तेहरा कलान (पाकिस्तान) : जैश-ए-मोहम्मदचे प्रशिक्षण केंद्र. जम्मू आणि काश्मीरच्या चार पोलिसांचे हत्याकांड घडवणाऱ्या दहशतवाद्यांनी येथे प्रशिक्षण घेतले होते. एका प्राथमिक आरोग्य सेवा केंद्रात हा तळ सुरू होता. जैशचा दुसरा प्रमुख नेता अब्दुल रौफ असगर या तळाचा कारभार पाहतो. जम्मूमधील सांबा सेक्टरपासून सहा किमी अंतरावर आहे. दहशतवाद्यांच्या घुसखोरीसाठीही या केंद्राचा वापर केला जातो.

● मरकज अहले हदिय, बर्नाला (भिम्बर, पाकव्यास काश्मीर) : हा लष्कर-ए-तय्यबाचा तळ असून तिथे शस्त्रे, आयर्नडी आणि जंगलामध्ये टिकून राहण्याचे प्रशिक्षण देणारे महत्वाचे प्रशिक्षण केंद्र चालते. तिथे एकावेळी १०० ते १५० तरुणांना प्रशिक्षित केले जाते.

● मरकज अब्बास, कोटली (पाकव्यास काश्मीर) : नियंत्रण रेपेपासून १३ किलोमीटर अंतरावर जैशचा प्रशिक्षण तळ. येथे आत्मघातकी दहशतवादी हल्लेखोरांना विशेष प्रशिक्षण दिले जाते. या तळाचा म्होरक्या कारी झरार हा असगरचा विश्वासू साथीदार आहे. तिथे १०० ते १२५ दहशतवादी असल्याचे सांगितले जाते. पूछ आणि राजोरी सेक्टरमध्ये घुसखोरीसाठी आणि तेथील दहशतवादी हल्ल्यांचा कट रचण्यासाठी या तळाचा वापर केला जातो.

● मस्कर राहील शाहीद, गुलपूर केंद्र, कोटली (पाकव्यास काश्मीर) : नियंत्रण रेपेपासून ३० किलोमीटर अंतरावर लष्कर-ए-तय्यबाचा तळ. येथे हिजबुलच्या दहशतवाद्यांनाही प्रशिक्षण दिले जाते. २०२३मधील पूछ दहशतवादी हल्ला आणि २०२४मधील यात्रेकरूंच्या बसवरील हल्ला याचा कट या केंद्रावर रचण्यात आला. सीमेवरील कारवाया आणि थोड्या वेळात दहशतवादी हल्ले करण्यासाठी येथे प्रशिक्षण दिले जाते.

● मेहमूना जोया केंद्र, सियालकोट (पाकिस्तान) : हिजबुल मुजाहिदीनचे प्रमुख प्रशिक्षण केंद्र. कथुआ-जम्मू भागात दहशतवादी कारवायांचे नियंत्रण येथून केले जाते. पठाणकोट येथील हवाईदलाच्या तळावरील हल्ल्याचा कट येथेच रचण्यात आला होता. इरफान तांडा याचा म्होरक्या असून त्याच्यावर जम्मू शहरामध्ये दहशतवादी हल्ले केल्याचा आरोप आहे. येथे एकावेळी ३० दहशतवादी असतात.

दहशतवाद्यांविरुधात पावले न उचलल्यामुळे पाकिस्तानविरुधात कारवाई

अदल घडवण्यासाठी हल्ले!

पीटीआय, नवी दिल्ली

“पाकिस्तानने यापुढे भारतविरुधात दहशतवादी कारवायांना प्रोत्साहन देऊ नये, तसेच यापुढील दहशतवादी हल्ले रोखण्यासाठी आणि अशा हल्ल्यांना प्रतिबंध करण्यासाठी भारताने ‘ऑपरेशन सिंदूर’ राबवले,” असे परराष्ट्र सचिव विक्रम मिश्री यांनी बुधवारी सकाळी स्पष्ट केले. पहलगाम हल्ल्यानंतर पाकिस्तानला दहशतवाद्यांविरुधात कारवाई करायला पुरेसा वेळ दिला होता, पण त्यांनी त्या दिशेने कोणतीही पावले न उचलल्यामुळे भारताला कारवाई करणे आवश्यक होते असे त्यांनी स्पष्ट केले.

हल्ल्यानंतर त्याची माहिती देण्यासाठी सरकारतर्फे पत्रकार परिषद घेण्यात आली. त्यावेळी कर्नल सोफिया कुरेशी आणि विंग कमांडर व्योमिका सिंह या अधिकाऱ्यांनी मिश्री यांच्यासह पत्रकार परिषदेला संबोधित केले. कर्नल कुरेशी यांनी हिंदीमधून तर विंग कमांडर सिंह यांनी इंग्रजीमधून ऑपरेशन सिंदूरची संपूर्ण माहिती दिली. पाकिस्तान आणि पाकव्यास काश्मीरमधील दहशतवादी तळ उद्ध्वस्त करणे आणि भारतात दहशतवादी पाठवण्याची क्षमता मोडून काढणे यावर या कारवाईने लक्ष केंद्रित केले असल्याची माहिती मिश्री यांनी दिली.

मिस्त्री पुढे म्हणाले की, “पहलगाम हल्ला अतिशय क्रूर होता. पर्यटकांना त्यांच्या कुटुंबीयांसमोर अगदी जवळून ठार मारण्यात आले. मुतांच्या कुटुंबीयांना हादरवून टाकणे आणि जम्मू-काश्मीरमधील परिस्थिती सामान्य होऊ न देणे हा दहशतवाद्यांचा हेतू होता.” जम्मू-काश्मीरच्या होत असलेल्या प्रगतीला खीळ घालण्याच्या हेतूने हे हल्ले करण्यात आले असा आरोपही मिश्री यांनी केला.

परराष्ट्र सचिव विक्रम मिस्त्री यांनी पत्रकार परिषद घेऊन हवाई हल्ल्यांची माहिती दिली. त्यावेळी लष्कराच्या कर्नल सोफिया कुरेशी आणि हवाई दलाच्या विंग कमांडर व्योमिका सिंह यांनी कारवाईचे सर्व तपशील सांगितले.

सबळ पुराव्यांआधारे कारवाई

क्षेपणास्त्र हल्ला केलेल्या प्रत्येक दहशतवादी अड्ड्यावर गुप्तचर यंत्रणांनी त्यामुळे उपग्रहाच्या माध्यमातून पाकिस्तान व पाकव्यास काश्मीरमधील दहशतवाद्यांना आश्रय दिला जात असल्याचे पुरावेही या यंत्रणांनी गोळा केले होते. त्यामुळे उपग्रहाच्या माध्यमातून पाकिस्तान व पाकव्यास काश्मीरमधील दहशतवाद्यांना आश्रय दिला जात असल्याचे पुरावेही या यंत्रणांनी गोळा केले होते. मानवी संपर्क, दहशतवाद्यांच्या मुख्यालयात होणारी माहितीच्या देवाण-घेवाणीचे तपशील दशतवाद्यांच्या नेत्यांचे संभाषण इंटरसेप्ट करून माहिती गोळा करण्यात आली होती. त्या आधारे ‘ऑपरेशन सिंदूर’ची आखणी केली गेल्याचे सूत्रांनी सांगितले.

‘टीआरएफ’चा गुल पहलगाम हल्ल्याचा मुख्य सूत्रधार

पीटीआय, नवी दिल्ली

लष्कर-ए-तय्यबाची उपशाखा असलेल्या ‘द रेझिस्टन्स फ्रंट’ या संघटनेचा प्रमुख शेख सज्जाद गुल हा पहलगाम हल्ल्याचा मुख्य सूत्रधार असल्याचे तपासातून दिसत आहे अशी माहिती अधिकाऱ्यांनी बुधवारी दिली. सज्जाद अहमद शेख ऊर्फ गुल हा ५० वर्षीय असून मूळचा काश्मीरचा आहे.

गुल सध्या पाकिस्तानी लष्कराचे मुख्यालय असलेल्या रावळपिंडीच्या कॅन्टोन्मेंट भागात राहतो. त्याला मुख्यतः लष्कर-ए-तय्यबाचे समर्थन असून त्याने जम्मू आणि काश्मीरमधील अनेक दहशतवादी हल्ल्यांची योजना आखली आहे. विशेषतः २०२० ते २०२४ या कालावधीत मध्य आणि दक्षिण काश्मीरमधील दहशतवादी हल्ल्यांमागे शेख सज्जाद गुलचा हात होता. त्यामध्ये २०२३मध्ये मध्य काश्मीरमधील ग्रेनेड हल्ला, अनंतनाग जिल्ह्यातील बिजनेहरा येथे जम्मू आणि काश्मीर पोलिसांवर केलेला हल्ला, तसेच गांदरबल येथे झेड-मोड बोगद्यावर काम करणाऱ्या मजुरांवरील हल्ला यांचा समावेश आहे. राष्ट्रीय तपास संस्थेने शेख सज्जाद गुल याला एप्रिल २०२२ मध्ये दहशतवादी घोषित केले असून त्याच्यावर १० लाख रुपयांचे बक्षीस आहे.

अचूक लक्ष्यभेदी शस्त्रप्रणालीचा वापर

राफेल विमानांसह ‘स्कॅल्प’ क्षेपणास्त्रांचा वापर?

लोकसत्ता प्रतिनिधी

पुणे : पाकिस्तान आणि पाकव्यास काश्मीरमधील दहशतवादी तळ उद्ध्वस्त करण्यासाठी भारताने अचूक हल्ला करणाऱ्या शस्त्रप्रणालीचा वापर केला. यामध्ये स्कॅल्प क्रूज क्षेपणास्त्र, हॅमर बॉम्ब आणि आत्मघाती ड्रोनचा वापर केला असून, राफेल विमाने आणि सुखोई ३० एमकेआय या लढाऊ विमानांनी लक्ष्यांचा अचूक भेद केल्याचे वृत्त आहे. याची अधिकृत माहिती सरकारकडून प्रसिद्ध करण्यात आलेली नाही.

स्कॅल्प क्षेपणास्त्र हवेतून डागले जाते. शत्रूला चकवा देऊन (स्टेलथ) मारा करण्यासाठी हे क्षेपणास्त्र ओळखले जाते. प्रकारच्या आत्मघाती अशा ड्रोन्सचा वापर सर्व प्रकारच्या लक्ष्यनिश्चिती आणि लक्ष्यभेद अशा रात्रीही क्षेपणास्त्रे मारा करू शकतात. या क्षेपणास्त्रांच्या अशा वेगळ्या दर्जांमुळे विविध देशांची संरक्षण दले त्याला पसंती देतात. या क्षेपणास्त्रांचा पल्ला ३०० किलोमीटर असून, बंकर उद्ध्वस्त करण्यासाठी ती योग्य मानली जातात. याखेरीज, कामिकेझ ड्रोन अर्थात

● हा हल्ला करण्यासाठी भारताने राफेल लढाऊ विमाने आणि त्यावरील क्षेपणास्त्र आणि इतर प्रणालींचा वापर केल्याचे वृत्त आहे. फ्रान्सकडून घेण्यात आलेली राफेल विमानांचा वापर हल्ला करण्यासाठी केल्याची माहिती आहे. ही विमाने बहुउद्देशीय आहेत. हवाई सुरक्षा, टेहळणी, जमिनीवर अचूक हल्ला, जहाजविरोधी हल्ला, अणुहल्ला करण्याचीही या विमानांची क्षमता आहे. एकाच वेळी हवेतून हवेत आणि हवेतून जमिनीवरही ही विमाने मारा करू शकतात.

कर्नल सोफिया कुरेशी मूळच्या बडोद्याच्या असून त्यांच्या कुटुंबाला लष्करी सेवेची पारवंप्रभूी आहे. त्यांचे आजोबा भारतीय लष्करामध्ये कार्यरत होते. त्यामुळेच देशसेवेचे बाळकडू त्यांना लहानपणापासूनच मिळाले. महाराष्ट्रा सयजीराव गायकवाड विद्यापीठातून १९९७ साली जैवरसायनिक शास्त्रामध्ये पदव्युत्तर पदवी घेतल्यानंतर त्यांनी चेन्नईमधील ‘ऑफिसर ट्रेनिंग अँडकॅडमी’ मध्ये प्रशिक्षण घेतले. त्या १९९९मध्ये सैन्यात दाखल झाल्या तेव्हा कारगिल युद्ध सुरू होते. कुरेशी या लष्कराच्या दूरसंचार विभागाची जबाबदारी सांभाळणाऱ्या ‘कोअर ऑफ सिग्नल्स’च्या अधिकारी आहेत. काही वर्षांपूर्वी एका चर्चासत्रामध्ये त्यांनी स्वतःबद्दल माहिती देताना सांगितले होते की, “फौजी मूल

असल्यामुळे मला लष्करी वातावरणाची सवय होती. आम्हा दोघी बहिणींपैकी एकीने सैन्यात भरती व्हावे अशी आमच्या आईची इच्छा होती. मी अर्ज केला आणि माझी निवड झाली. माझे आजोबा सांगत असत की, सतर्क राहणे, देशासाठी उभे राहणे आणि राष्ट्राचे संरक्षण करणे हे प्रत्येक नागरिकाचे कर्तव्य आहे.” कर्नल कुरेशी यांचे पतीही लष्करी सेवेत आहेत. कर्नल कुरेशी यांनी २०१६मध्ये फोर्स १८ या आसियान देशांसह अन्य देशांनी सहभाग घेतलेल्या ‘मल्टिनॅशनल फिल्ड ट्रेनिंग एक्सरसाइज’ मध्ये भारताच्या ४० सदस्यीय तुकडीचे नेतृत्व केले, तेव्हा त्या लेफ्टनंट कर्नल होत्या. हा बहुमान मिळवणाऱ्या त्या पहिल्या महिला अधिकारी ठरल्या. त्यावेळी ही संधी मिळाल्याचा अभिमान वाटतो असे त्या म्हणाल्या होत्या.

- २००६ साली काँगोमध्ये आंतरराष्ट्रीय शांतिरक्षक मोहिमेत उल्लेखनीय कामगिरी
- पंजाब सीमेवर पराक्रम मोहिमेमधील कामगिरीबद्दल जनरल ऑफिसर

कमांडिंग-इन-चीफकडून प्रशंसापत्र
● ईशान्य भारतामध्ये पुरस्थितीमध्ये उत्कृष्ट सेवेबद्दल सिग्नल ऑफिसर इन चीफकडून प्रशंसापत्र

लोकमानस

loksatta@expressindia.com

बारावीचे महत्त्व कमी करण्याचे धोरण

‘बारावी’चे बारा!’ हा अग्रलेख (७ मे) वाचला. गुणवत्ता याद्या बंद झाल्या हे योग्यच, पण विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांसाठी नीट, जेईई, सीईटीसारख्या विद्यार्थ्यांना प्रचंड तणावाखाली ठेवणाऱ्या परीक्षा आल्या त्याचे काय ? या प्रवेश परीक्षेतील अपयशांतून विद्यार्थ्यांचे मानसिक खच्चीकरण होत नाही का ? महाराष्ट्रातील व देशातील काही शहरांमध्ये डॉक्टर व इंजिनीयर घडवणाऱ्या फॅक्टऱ्या उभ्या राहिल्या आहेत. तिथे वर्षाला कोट्यवधी रुपयांची आर्थिक उलाढाल होते, ती कोणाच्या कुपाशींवांदाने ? या फॅक्टरीत प्रवेश घेणारे फक्त एक ते दोन टक्के विद्यार्थीच यशस्वी होतात. बाकीच्या विद्यार्थ्यांचे काय ? हे ‘उद्योग’ सरकार बंद करणार आहे की नाही ? भरीस भर म्हणजे जेईई पात्रतेसाठी बारावीत ७५ टक्के गुण मिळवण्याचे अवघड आव्हान ! ही सगळी आव्हाने पार करताना विद्यार्थी पार मेटाकुटीस येतात.

नीट व जेईईसंदर्भातील मार्गदर्शन पारंपरिक कनिष्ठ महाविद्यालये वा उच्च माध्यमिक शाळांतून दिले जात नाही. त्यामुळेच कोचिंग क्लासवाल्यांचे व धंदेवाईक महाविद्यालयांचे फावले आहे. गौरगरीब विद्यार्थ्यांचे पालक या धंदेवाईक महाविद्यालयांचे लाखो रुपयांचे शुल्क भरणार तरी कसे ? शिक्षण विभागाला गेली काही वर्षे प्राध्यापक भरतीसाठी वेळच मिळलेला नाही. तुटपुंज्या पगारावर व घड्याळी तासिकेवर ठेवलेले शिक्षक विद्यार्थ्यांना न्याय देणार तरी कसे ? ‘अंतर्गत मूल्यमापन’ हे दुधारी शस्त्र झाले आहे. मजीलीत विद्यार्थ्यांना गुणांची छिपापत वाटण्यासाठी तर काही विद्यार्थ्यांना ‘घडा शिकवण्यासाठी’ अंतर्गत मूल्यमापनाचा वापर केला जातो. गेली काही वर्षे एमपीएससी, यूपीएससी परीक्षांची तयारी करण्यापुरतेच कला शाखेचे महत्त्व सीमित होत आहे. स्वयंअध्ययन, अभ्यासप्रति समर्पण, त्याग, चिकाटी, जिद्द, कठोर परिश्रम हे गुण लोप पावत चालले आहेत. धोरणकर्त्यांकडून बारावीच्या परीक्षेचे जाणीवपूर्वक कमी केलेले महत्त्व ही बाब तर या सर्व परिस्थितीला जबाबदार नाही ना ?

■ **टिळक खाडे**, नागोठणे (रायगड)

परीक्षा पद्धतीही बदल आवश्यक !

‘बारावी’चे बारा!’ हे संपादकीय (७ मे) वाचले. एकंदरीतच सखोल अभ्यास करण्याची सवय विद्यार्थ्यांमध्ये कमी होत आहे, हे खरेच. बारावीनंतर विविध विद्याशाखांमध्ये प्रवेशासाठी घेण्यात येणाऱ्या सामायिक प्रवेश परीक्षा बहुपर्यायी उत्तरांच्या असतात. त्यामुळे सखोल अभ्यास करून काय फायदा, असा सोयीस्कर विचार विद्यार्थी, पालक आणि शिकवणारी वर्ग करतात. परिणामी सामायिक प्रवेश परीक्षेत अधिक गुण मिळवून चांगल्या संस्थेत प्रवेश मिळवणे एवढेच ध्येय सर्वांपुढे असते, ही वस्तुस्थिती नाकारता येत नाही. पण त्यामुळे व्यावसायिक विद्याशाखांचे सखोल ज्ञान संपादन करण्यास मर्यादा येऊन विद्यार्थी सुमार राहतात, पर्यायाने एवढे शिकूनही बेरोजगार वाढले, असा कंठशोष सुरू होतो. पण व्यवस्थेच्या मुळशी जाण्याचा प्रयत्न कोणी करत नाही. संकल्पनांचे आकलन व्यवस्थितपणे होण्यासाठी परीक्षांच्या पठडीत बंदल करून विषयाचे आकलन जोखण्याची पद्धती अमलात आणणे गरजेचे आहे. नवीन शैक्षणिक धोरण प्रगत राष्ट्रांच्या शैक्षणिक पद्धतींचा अभ्यास करून त्या अमलात आणण्याचा प्रयत्न करत असताना या देशांमधील परीक्षा पद्धतींचाही विचार घोरणकर्त्यांनी करायला हवा.

■ **राजेश बुदये**, ठाणे

‘निपुण’ता अध्ययनाची की कारकुनीत ?

‘शाळांमध्ये शिक्षण की विदा संकलन?’ ही बातमी (लोकसत्ता- ७ मे) वाचली. महाराष्ट्रातील शिक्षकांची परिस्थिती सध्या कामाच्या दडपणाखाली केविलवाणी झाली आहे. अभ्यासक्रम, शिक्षण पद्धती, गणवेश, शैक्षणिक साधने इत्यादी बाबतींत सरकारी धरसोड वृत्ती, शिक्षकांचे काम तर वाढवतेच त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांना गोंधळातसुद्धा टाकते. शिक्षण विभागाच्या निपुण महाराष्ट्र अभियानासाठी पालकांची ॲपआधारित माहिती मिळवण्यासाठी शिक्षकांना सध्या कामाला लावले जात आहे, हे कितापत योग्य आहे ?

अशा अशैक्षणिक कामांची जबाबदारी पार पाडणे, विद्यार्थ्यांना स्पर्धाीत सहभागी होण्यासाठी मदत करणे, त्यांची काळजी घेणे, विद्यार्थ्यांचा अभ्यासक्रम पूर्ण करून घेणे, परीक्षा, निकाल वेळेवर लावणे, अशीं अनेक कामे शिक्षकांना करावी लागतात, मात्र शिक्षकांना नोकरीत कायमस्वरूपी सामावून घेणे, रिक्त पदे भरणे, शिक्षकांना वेतन, इतर आर्थिक लाभांसाठी सरकारी कर्मचाऱ्यांचा दर्जा देणे, याबाबत सरकारी पातळीवर उत्साह दाखवला जात नाही. नजीकच्या भविष्यकाळात जातनिहाय जनगणना केली जाईल, असे दिसते. स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकाही येत आहेत. शिक्षकांची निपुणता विद्यार्थ्यांना चांगले अध्ययन देण्यामध्ये आहे, हे सरकारने ओळखले तर, शिक्षकांना निवडणुकीच्या कामात, जनगणनेच्या कामात कारकुनी करावी लागणार नाही.

■ **प्रशांत कुळकर्णी**, कांदिवली (मुंबई.)

‘अशैक्षणिक’ कामात ‘निपुण’ ?

‘शाळांमध्ये शिक्षण की विदा संकलन?’ हे वृत्त वाचले. खरं तर याच वर्षी ‘असर’च्या अहवालातून मुलांची प्रगती जेमतेम (सरसरीपेक्षाही कमी) असल्याचे दिसून आले. त्याला करोनानंतरची उलथापालथ तसेच शिक्षकांना दिली जाणारी अशैक्षणिक कामेदेखील कारणीभूत असल्याचा, अंदाज व्यक्त करण्यात आला आहे. आपल्याकडे अध्यापन कार्याविषयी ‘वाचून तर दाखवतात’ असा शेरा हमखास मारला जातो आणि प्राथमिक (इयत्ता आठवीपर्यंत) शिक्षण हे ना पालक गांभीर्याने घेतात ना विद्यार्थी. शिक्षकांना अशैक्षणिक कामे दिली जाण्यात काहीही नवीन नाही. पूर्वी निवडणूक, जनगणना ही कामे होती; आता आधार जोडणी, अपार आयडी आणि नवा ‘निपुण’ महाराष्ट्र उपक्रम या कामांची भर पडली आहे. शिक्षकाला विषयशिकविषयासाठी वेळच दिला जात नाही, त्यामुळे प्रगती दिसून येत नाही. हा गोंधळ निस्तरायचा सोडून शिक्षकांना अशा ‘निपुण’ कामांत गुंतवले जाते, परंतु ज्यातून खऱ्या अर्थाने मुलांची प्रगती होणार आहे, अशा कामासाठी वेळच दिला जात नाही.

■ **गिरीष औटी**, मानवत (परभणी)

स्थानिकांना डावलून यशस्वी होणे कठीण

‘भाजप काळात सुरक्षेला गौण स्थान’ हा धर्नजय रामकृष्ण शिंदे यांचा लेख (लोकसत्ता- ७ मे) वाचला. पुलवामामध्ये ४० सैनिक आणि पहलगाममध्ये २६ सामान्य नागरिक हकनाक प्राणाला मुकले. वेळीच सुरक्षा व्यवस्था मजबूत केली असती, तर जीवित-विचि्तहानी टाळता आली असती. स्थानिक नागरिकांना डावलून केंद्राच्या कोणत्याही मोहिमा यशस्वी होत नाहीत. पंजाबमधील खलिस्तानविरोधी मोहिमेचा पुर्वेतिहास हेच सांगतो. बळी पडलेल्या जवानांच्या आणि नागरिकांच्या हौतात्याचे निवडणुकीत भांडवल केले जाते आणि त्यातून राजकीय लाभ घेतला जातो, हे अत्यंत धक्कादायक आणि अक्षेपाहं आहे.

■ **डॉ. वि. हे. इनमदार**, पुणे

रंगांवर आक्षेप; पीओपीवर नाही ?

‘विशिष्ट परिस्थिती’त पीओपीचा वापर शक्य’ ही बातमी (लोकसत्ता- ६ मे) वाचली. राज्य सरकार निर्णय घेते आणि काही कालावधीनंतर तो निर्णय मागे घेते, याचा अनुभव गेल्या काही दिवसांत तीन-चार वेळ आला. पीओपी बंदीविरोधात मूर्तिकार संघटनांनी न्यायालयात दाखल केलेल्या याचिकेत सरकारने वरील दावा केला आहे.

काही विशिष्ट परिस्थितीत म्हणजे पर्यावरणस्नेही रंग असलेल्या पीओपीचा मूर्तींचे समुद्र, वाहल्या नद्यांमध्ये विसर्जन शक्य आहे, मात्र विसर्जनस्थळे मानव आणि प्राण्यांच्या जलवापरात नसावीत, असे यासंदर्भात नेमलेल्या समितीने म्हटल्याचे यात नमूद आहे. पण हे शक्य कसे करणार याबाबत काहीही तपशील नाही. दुसरे म्हणजे यावरून समितीला पर्यावरणस्नेही रंग नसलेल्या मूर्तींबद्दलच आक्षेप असल्याचे आणि पीओपीबद्दल आक्षेप नसल्याचे समितीने केलेल्या शिफारशीवरून दिसते. मग शाडूच्या मातीपासून बनवलेल्या रंग रासायनिक रंगांनी रंगवलेल्या मूर्तीबाबत काही विचार केला गेला आहे का ? वाहल्या पाण्यात विसर्जन केले आणि ते पुढे एखाद्या ठिकाणी साचले. तिथे मानव आणि प्राणी यांनी त्याचा वापर केला, तर त्यावर काय करणार ? प्राणी केवळ जमिनीवरच असतात, वाहल्या पाण्यात नसतात, असे समितीला वाटते का ?

या मूर्तिकार संघटनांना मूर्तींची उंची अतिशय मर्यादित ठेवणे, पर्यावरणस्नेही रंग वापरणे आणि कृत्रिम तलावांत विसर्जन करण्याची सक्ती करणे आवश्यक आहे. कारण अटीसह परवानगी दिली तरी अटी मंडाळून ठेवून सारे काही, या मंडळांकडून केले जाईल आणि इतक्या मंडळांवर नियंत्रण ठेवणे सरकारी यंत्रणेला शक्य नसेल.

■ **अशोक साळवे**, मालाड (मुंबई)

विचार

‘ऑपरेशन सिंदूर’ योग्यच, पण पुढे...?

पाकिस्तानला आपण धडा शिकवला, पण असे धडे शिकवण्याची वेळ वारंवार येऊ नये यासाठीही आपणच समर्थपणे सार्थ पावले उचलली पाहिजेत...

जावेद अश्रफ

गौरी रजगदूत

‘ऑपरेशन सिंदूर’ चोख आखणी केलले होते-प्रतिकार म्हणून झालेला हा मारा योग्य होताच आणि अटळही होता. पहलगामचा हल्ला हे कुरापतखोर दुःसाहस होते. यात पाकिस्तानचा संबंध निःसंशयपणे होता. सरकारचा कृतनिश्चय, व्यूहात्मक संयम आणि सर्व भारतीयांनी राष्ट्र म्हणून दाखवलेली एकात्मता हे घटक या माऱ्याच्या यशामागे नक्कीच आहेत. प्रतिकार दिसला पाहिजे, ही अपेक्षा पूर्ण झालीच, पण आपण पाकिस्तानातील दहशतवाद्यांना आणि त्यांच्या अड्ड्यांनाच टिपून निरपराधांची जीवितहानी टाळली. सार्वभौमत्वसह येणारी स्व-संरक्षणाची जबाबदारी निभावण्यास आपला देश समर्थ आहे, हे यातून दिसून आले.

पाकिस्तानातील मुरीदके आणि बहावलपूरमध्ये दहशतवाद दीर्घकाळ चालत असलेल्या प्रशिक्षण केंद्रांसह एकाच वेळी नऊ ठिकाणी झालेल्या या माऱ्याचे प्रमाण अभूतपूर्व आहे. यातून नियोजन, तयारी आणि धाडस यांची असाधारण पातळी आपण गाठली आहे. कोणत्याही लष्करी कारवाईमागे मोठी राजकीय जबाबदारी असतेच. सुरक्षा आणि राजकीय उद्दिष्टे जलद गतीने साध्य करतानाच कमीत कमी जोखीम, सहनशक्तीशी सुसंगत अशा पातळीचा आणि म्हणून आंतरराष्ट्रीय स्तरावरही स्वीकारलाच जाणारा बदला आणि त्यातून आर्थिक परिणाम कमीत कमी व्हावेत याची काळजी घेणे ही सारी पथ्ये पाळवी लागतात. त्यामुळेच या माऱ्यानंतर पुढला विचारही आपले नेतृत्व योग्यरीत्या करेल, अशी आशा ठामपणे व्यक्त करताना पुढल्या पावलांचा ऊहापोह महत्त्वाचा ठरतो. या माऱ्यानंतर पाकिस्तान काय करेल- एकतर भारतीय सैन्याचे नुकसान व्हावे असा प्रयत्न करेल आणि दुसरे म्हणजे आंतरराष्ट्रीय मध्यस्थी सुरू करण्यासाठी त्या देशाकडून गळेकाढू प्रचारमोहीम आरंभली जाईल. यावरही आपल्याला स्पष्टपणे विजय मिळवावा लागेल आणि त्यासाठी आपली बाजू सशक्तपणे मांडावी लागेल. हे करताना अर्थात, पाकिस्तानातून वा इतर कोटून होणाऱ्या मोठ्या सायबर हल्ल्यांपासूनही आपल्याला सावध राहावे लागेल.

भारताची बाजू सशक्तपणे मांडण्याचे काम हे राजनैतिक स्वरूपाचे आहे. अनेक देश भारताची बाजू स्वीकारतील; पण एकंदर आंतरराष्ट्रीय समुदायाचे (विशेषतः, प्रगत मानल्या जाणाऱ्या पाश्चिमात्य देशांचे) लक्ष दहशतवाद रोखण्याच्या आपल्या मुद्द्यापासून दूर जाऊन ‘युद्ध रोखण्या’कडे किंवा ‘पीडित आणि हल्लेखोर यांना सारखेच

मानण्या’च्या प्रवृत्तीकडे वळू नये याची काळजी आपल्या राजनयाला घ्यावी लागेल. अमेरिकेच्या दबावामुळे पाकिस्तान तूतांस नरमाई दाखवेलही, परंतु त्या देशावर व्यापक राजनैतिक आणि आर्थिक निर्बंध घातले जावेत याचा पाठपुरावा आपल्यालाच करावा लागेल. ‘आम्ही भारतासह आहोत’ म्हणणारे देश नेहमीच ठोस समर्थन देतात असे नसते. त्यामुळेच, आपले पाश्चिमात्य मित्रदेश दहशतवाद पोसणाऱ्या अन्य सत्ताधार्यांना जी शिक्षा देतात तीच त्यांनी पाकिस्तानलाही द्यावी, ही अपेक्षा अपूर्ण राहू शकते. भारताविरुद्धच्या दहशतवादबद्दल अमेरिकन आणि युरोपियन मदत रोखण्याच्या कारवाया आजवर सौम्यच- त्याही नंतर माफ केल्या जाणाऱ्या- ठरल्या आहेत, हे कसे विसरता येईल ?

पाकिस्तानात आज जी काही एकसंधता आणि जे काही उरलेसुरले स्थैर्य आहे ते केवळ लष्करामुळेच, असे अमेरिकन आणि युरोपियन देशांना वाटते आणि ते देश दहशतवादविरोधी उद्दिष्टांसाठी उपयुक्त सहयोगी म्हणून पाकिस्तानी लष्कराकडे ते देश अद्यापही पाहतात. म्हणूनच, पाकिस्तानची अणुसज्जता आणि त्याबाबतच्या वल्गना यांबाबत आंतरराष्ट्रीय स्तरावर फारच कमी टीका झाली आहे. त्यात हल्लेी पाकिस्तानशी सौजन्य वाढवणाऱ्या चीनकडून आणि त्यामुळे कदाचित, द्विधा मनःस्थिती असलेल्या ‘र्लोबल साउथ’ देशांकडूनही आपल्याला हवी तशी साथ मिळण्याऐवजी भलत्याच प्रतिक्रियांचा सामना करावा लागू शकतो.

कारवाई आपण केली, पण पाकिस्तानकडून होणाऱ्या हल्ल्यांचे नियमित चक्र संपवण्याचे काम आपल्यासमोर आहे. पाकिस्तानकडून होणाऱ्या प्रत्येक मोठ्या हल्ल्याचे परिणाम हे मनुष्यहानी आणि राष्ट्राच्या मानसिकतेवर होणाऱ्या परिणामांपेक्षाही जास्त असतात. भौगोलिकदृष्ट्या एकात्मिक, नद्यांनी जोडलेल्या आणि सांस्कृतिक अनुबंधही असलेल्या लोकांचे शांततामय सहअस्तित्व जणू अशक्यच आहे, अशा कटुतेची पाळेमुळे प्रत्येक हल्ला-प्रतिकारागणिक खोलवर जातात. प्रत्येक हल्ल्यामुळे फाळणीच्या जखमा पुन्हा ओल्या होऊन आपल्या समाजजीवनातले ताणही पुन्हा वाढू शकतात. आपापल्या सीमेवर लक्ष ठेवण्यासाठी सैन्याची प्रचंड जमवाजमव सुरू होते, याची राजनैतिक आणि आर्थिक किमतीही मोजावी लागतेच.

शिक्षा नेमकी कोणाला द्यायची ?

शत्रूची लष्करी ताकद जरी बरीच कमी असली तरी, निव्वळ बळ्याचा वापराने आजूला गारद करता येतेच असे नाही. याचे धडे आजच्या काळातही अनेक आहेत. हे धडे अफगाणिस्तानापासून ते पश्चिम आशियाई देशांकडे वा आफ्रिकेतल्या

कतूहल

वडदम जीवाश्म उद्यान

महाराष्ट्र आणि तेलंगण या दोन राज्यांमधल्या सीमावर्ती प्रदेशातला काही भाग प्राणहिता-गोदावरी खचदरीच्या (रिफ्ट व्हॅली) क्षेत्रात येतो. अर्थातच हा प्रदेश अंशतः महाराष्ट्रात, आणि अंशतः तेलंगणात येतो. प्राणहिता-गोदावरी खचदरीच्या क्षेत्रात गोड्या पाण्यात निर्माण झालेले काही पाषाणसमूह आढळतात. त्यातल्या खडकांमध्ये अनेक प्रकारच्या सजीवांचे जीवाश्म सापडतात. महाराष्ट्राच्या सीमेला अगदी लागून असणाऱ्या तेलंगण राज्याच्या काही क्षेत्रांत डायनोसॉरच्या ‘बरापासॉरस’ आणि ‘कोटसॉरस’ या दोन प्रजातींचे अवशेष गेल्या शतकाच्या उत्तरार्धात मिळले होते.

या प्राणहिता-गोदावरी खचदरीच्या क्षेत्रातच गडचिरोली जिल्ह्यातला सिरोंचा तालुकाही येतो. सिरोंचा तालुक्यात वडदम हे एक अगदी छोटेसे गाव आहे. गदं जंगलाने वेढलेल्या आणि कोणालाही माहिती नसणाऱ्या या गावाच्या आसपास सर्वेक्षण करत असताना २०१८ मध्ये काही वैज्ञानिकांना तिथल्या खडकांमध्ये जीवाश्मांचे जतन झाल्याचे कळले. डायनोसॉरविषयी सजीवांपैकी सॉरिपॉंड गटालाच्या काही सजीवांचे अवशेष तिथे आढळतात असे लक्षात आले. सॉरिपॉंड गटालाच्या डायनोसॉरांचे वैशिष्ट्य असे, की ते शाकाहारी होते. त्यांची मान आणि शेपटी लांब असे. चारी पाय वापरून ते चालत असत. आणि आकाराने ते अवाढव्य होते. पण शरीराच्या एकूण आकारमानांच्या तुलनेत त्यांचे डोके मात्र आकाराने फारच लहान होते.

याचबरोबर या परिसरात काही वनस्पतींचे जीवाश्मही मिळले. भारतात अन्य ठिकाणी

सायकडवर्गीय आणि सूचिपर्णी वनस्पती आहेत. तथापि, त्या संख्येने अल्प आणि उत्क्रांतीच्या अगदी प्राथमिक अवस्थेतल्या आहेत.

दुसरा वनस्पतीसमुदाय जुगसिक (२०.१ ते १४.३ कोटी वर्षांपूर्वी) कालखंडात अस्तित्वात होता. या समुदायातल्या सर्वांत प्रबळ प्रजातीचे नाव ‘टिलोफिलम’ असे आहे, म्हणून त्याला ‘टिलोफिलम वनस्पतीसमुदाय’ म्हणतात. याच वनस्पतीसमुदायातल्या वनस्पती हे सॉरिपॉंड गटातल्या डायनोसॉरांचे अन्न होते.

याखेरीज इथे गावाच्या पूर्वजांनी अश्मयुगात तयार केलेली दगडी हत्यारेही विपुल प्रमाणात सापडतात. या उद्यानाचे अवशेष तिथे आढळतात उर्वरित काम सुरू आहे. हे उद्यान पर्यटनक्षेत्र म्हणून विकसित करण्याच्या दृष्टीने सरकारचे प्रयत्न सुरू आहेत.

- सुचेता भिडे
मराठी विज्ञान परिषद
ईमेल : office@mavipa.org
संकेतस्थळ : www.mavipa.org

सुदान-साहेलकडे पाहून शिकता येतात. लष्करी बळ वाढवण्याची राक्षसी महत्त्वाकांक्षा बाळगणाऱ्या पाकिस्तानसारख्या देशाचे बळ दहशतवाद्यांच्या पाठीशी आहेच, शिवाय उण्यापुऱ्या २५ कोटी लोकसंख्येच्या त्या देशात हाताला काम नसलेल्या नसल्याने दहशतवादी आणि धर्मांध गटांना माणसे स्वस्तात मिळत राहतात. उभय देशांत माणुसकीचा संबंध वा संघर्कही राहूच नये, हा मनसुबा तडीला गेल्यावर तर ‘स्वतः मरून पण त्यांना मारून’ असा विखारही या तरुणांमध्ये वाढवता येतो.

दोन देशांमधले संबंध बिघडलेले तर आहेत पण ते आणखी चिघळवायचे नाहीत, असे जर उद्दिष्ट असेल तर शिक्षा नेमकी कोणाला द्यायची याचा विचार पक्का असावा लागतो. ही शिक्षा त्या देशालाच्या जनसामान्यांना आहे असा संदेश जाणे त्या दृष्टीने उपयोगी नसते. उदाहरणार्थ नेपाळी नाकेबंदी आपल्या देशाने २०१५ केली, त्याच्या आठवणी नेपाळी लोक अद्यापही विसरलेले नाहीत. याची तुलना सिंधूच्या पाण्याशी करण्याचे काहीच कारण नाही- आपल्याकडे आजघडीला सिंधू पाणीवाटप करार गोटवण्यासाठी केवळ कायदेशीरच नव्हे तर राजकीय, सुरक्षात्मक आणि तांत्रिकही कारणे आहेत. तरीही आपण पाकिस्तानचे पाणी रोखल्यानंतचा पाकिस्तानी अपभ्रचारही आपल्याला रोखावा लागेल, नाहीतर भारताने निरपराधांना शिक्षा दिल्याचा देखावा पाकिस्तानी म्होरके करतील आणि त्यातून पाकिस्तानी सामान्यजनांचा पाठिंबा दहशतवाद्यांसाठी मिळवण्याची उचापतखोरीहीसुद्धा होईल. भारताने ‘पाणीयुद्ध’ पुकारल्याचा कांगावा पाकिस्तानने यापूर्वीही दोनदा (२००९ आणि २०१९ मध्ये) केलेला आहे. पाण्याचा मुद्दा वापरून भावनांना हात घालता येतो, त्यातून शेजारी देशाविरुद्ध जनमत फिरवता येते, ही क्लृप्ती अगदी १९५० च्या दशकातल्या नेपाळी राजेशाहीनेही कोसी आणि गणकद नद्यांच्या पाण्यासाठी भारताविरुद्ध वापरली होती. बांगलादेशच्या दैन्यावर २०१५ साली पंतप्रधान नरेंद्र मोदी गेले तेव्हा, ढाक्यातल्या एका प्रमुख वृत्तपत्राने ‘तीस्ता नदीचे बांगलादेशातील पात्र कोरडेठाक असून एक होडी खिलतात दिसते आहे’ असे छायाचित्र पहिल्या पानावर छापले होते.

दीर्घकालीन उपाय काय ?

दहशतवादविरोधी व्यूहरचनेत किमान पाच भाग असतात : (१) अतिरेकी हल्ल्याची पूर्वकल्पना येणे आणि तो रोखण्यासाठी सुरक्षादले तयार असणे, (२) हल्ला होण्याआधीच संपात्य धोका ओळखून विशेषतः सामान्यजनांच्या सुरक्षेसाठी उपाय योजणे, (३) तरीही हल्ला झालाच तर नेमके हल्लेखोर

‘श्यामची आई’ चित्रपटातील आईने ‘श्याम’ अशी हाक मारल्याचा कोणताही प्रसंग अजूनही नुसता लांबून ऐकू जरी आला, तर ‘श्याम’चा भूमिकेतील माधव वझे यांचा तो पोरसवाद निरागस चेहरा डोळ्यांसमोर उभा राहतो. चित्रपटाचे वय ७२ वर्षे आणि काल माधव वझे यांचे निधन झाले, तेव्हा त्यांचे वय होते ८६ वर्षे. जवळपास संपूर्ण आयुष्यावर ‘श्याम’ या पात्राचा, भूमिकेचा ठसा

अपरिहार्यपणे उमटूनही त्यांच्यातील सर्जक अभिनेता, समीक्षक आणि विचक्षण लेखक कुठेही उणावला नाही. त्या भूमिकेतच थांबला असे झाले नाही. त्या भूमिकेक पात्राप्रमाण ‘श्यामची आई’मधील छोट्या साने गुरूजींची भूमिका हा आयुष्यातील पहिल्याच टप्प्यावर आलेला मैलाचा दगड होता आणि ‘श्याम’ या भूमिकेने ते अगदी लहान वयात नावाकळाला आले, हे खरेच, पण तरी त्यांची तेवढीच ओळख तळती.

माधव वझे यांचा जन्म २१ ऑक्टोबर १९३९ रोजी पुण्यात झाला. ‘नाटकातील माणूस’ असलेले वझे अभिनेय, दिग्दर्शन अशी आवड जपत, सर्वविध करत वाडिया कॉलेजात इंग्रजीचे अध्यापनही तितक्याच गोडीने करत. त्यांना राग नाट्य स्पर्धेमध्ये उत्कृष्ट अभिनयासाठी रौप्यपदके मिळाली. भारतीय व पाश्चात्य प्रथिततयान नाटककारांच्या नाटकांच्या प्रयोगांचे दिग्दर्शन त्यांनी केले. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील ललित कला केंद्र, तसेच गोवा येथील कला अकादमीच्या नाट्य विभागामध्ये अभ्यागत प्राध्यापक म्हणून काम केलेले वझे आंतरराष्ट्रीय नाट्य समीक्षक संघाचे सभासदही होते. नाट्य संघाचा देश-परदेशांतील अधिवेशनांमध्ये त्यांनी शोधनिबंधही सादर केले. अर्थात, अभिनेता-दिग्दर्शक अशा भूमिकांत वावरलेले माधव वझे यांनी नंतर नाट्ययुग आणि नाट्य समीक्षक म्हणूनही ठसा उमटवला.

तर्कतीर्थ विचार

तर्कतीर्थाच्या शब्दांत विनोबा भावे

विद्यार्थ्यांना शिकवत, तिकडे विनोबांचा प्रगत वाचनाचा स्वाध्याय चालत असे. तो आवाज कोस्यपात्राच्या घंटारवाप्रमाणे पाठशाळेपर्यंत पोहोचवाचा. गुरुजी मराठे म्हणायचे, “गीर्वाणवाचणे इतके सुंदर उच्चरण ऐकेले म्हणजे ही देववाणी आहे, असे प्रत्ययास येते. अद्यशंकराचार्यांची ही वाणी आहे, अशी ओळख पाटते.” अन् तर्कतीर्थांना बजावत, “विनोबांसारखे पठन करता आले पाहिजे. तू वाचताना फार धाई करतोस. विनोबांची वाक्शक्ती अलौकिक आहे; त्यांचे अनुकरण कर.”

प्राज्ञाटशाळेजवळच संस्थापक प्रज्ञांद सारस्वतींची समाधी आहे. तिथे दर सोमवारी धर्मसाध होत असे. सर्व शिक्षक व विद्यार्थी उपस्थित असत. एका विद्यार्थ्यावर विषयविवेचनाची जबाबदारी असे. एका सोमवारी तर्कतीर्थांनी ‘राज्यसंस्था व धर्मसंस्था’ विषयावर विवेचन केले. ते पाश्चात्य संदर्भांनी भरलेले होते. विवेचनानंतर खंडनास कोणीच धजना हे पाहून विनोबा उठले. त्यांनी आपल्या खंडनाने तर्कतीर्थांचे भाषण खोडून टाकले. तर्कतीर्थांच्या

हुडकून त्यांना विनाविलंब शिक्षा देणे, (४) प्रतिकार योग्य व अटळ होता हे आंतरराष्ट्रीय समुदायालाही पटवून देणे, (५) दहशतवादी ‘एका दिवसात- काही तासांत’ हल्ला करतात- पण सुरक्षादलांना अहोरात्र सावधच राहावे लागते, हे ओळखणे.

तात्यांचे हे की, पाकिस्तानला एकदाच कायमचा घडा शिकवून भागणार नसून त्या देशाने पोसलेले दहशतवादी सतत अपयशीच होत राहावेत अशी जरब निर्माण करणे क्रमप्राप्त आहे. यासाठी वर मांडलेल्या व्यूहरचनेपैकी पूर्वकल्पना आणि संपात्य धोका ओळखणे या भागांवर आपल्याला लक्ष केंद्रित करावे लागेल. त्यासाठी अत्याधुनिक टेहळणी यंत्रणा हवी, पाकिस्तानात काय चालले आहे याकडे गुप्तचरांची नजर आणि कानसुद्धा हवेत पण त्याहीपेक्षा, काश्मीर खोऱ्यातल्या वस्त्यावस्त्यातूनच ‘कुणा परक्या मंडळींची हालचाल इथे दिसली’ अशासारखी खबर मिळत राहील इतक्या विश्वासाचे बांधकाम हवे. असा विश्वास उभारण्यासाठी पहिली पायरी म्हणजे सर्वच काश्मिरींना ‘संशयित’ न समजता संवाद वाढवणे. हल्ल्यानंतरही समाजाच्या एकोऱ्याला धक्का बसणार नाही याची काळजी घेणे.

‘अनौपचारिक पण प्रभावी (बॅक चॅनेल) राजनैतिक प्रयत्न’ हे उभय देशांच्या संबंधांमध्ये काही प्रमाणात शांतता व स्थैर्य आणण्यासाठी यशस्वी ठरू शकतात, हे अनुवाचातून दिसून आलेले आहे. अर्थात त्यावरच अवलंबून न राहता मानवरहित टेहळणी तंत्रज्ञान विकसित करणे, सैन्याच्या हालचालींत प्रत्येक वेळी सुरक्षाप्रक्रियेचे कटेकोर पालन करणे इथपासून अनेक उपाय करत राहावेच लागतील. लष्करी बळ वाढवत राहून पाकिस्तानला सीमेवरील कुरापतीची कुबुझी होऊच नये इतक्या जरबेत ठेवावेच लागेल. लष्करी सज्जता आणि कारवाई यांच्या आड लोकभावना किंवा नोकरशाहीनेच काय, संसदीय प्रणालीसुद्धा येऊ नये इतकी समज आपल्यात असावी लागेल.

शेवटी, पाकिस्तानच्या आव्हानाकडे लक्ष देण्यासाठी वाक्कातुर्गही वापरावे लागेलच. पाकिस्तानला धुत्कारणे किंवा त्याचे नावच टाळणे यांपेक्षाही निराळ्या पद्धतीने हे वाक्कातुर्ग आपण वापरले पाहिजे- विशेषतः जम्मू-काश्मीरबाबत आपली भूमिका जगाला माय व्हावी यासाठी आपल्या नेत्यांनी आणि अधिकाऱ्यांनी आपल्या देशाच्या वाढत्या जागतिक स्थानाचा आणि प्रभावाचा सतत वापर केला पाहिजे. दहशतवाद पोसणारा देश म्हणून पाकिस्तानला किंमत मोजावी लागेलच, पण पाकिस्तानला त्यांचे राजकारण बदलणे भाग पडावे, इतके आंतरराष्ट्रीय जनमत आपल्यालाच तयार करावे लागणार आहे.

व्यवितवेध

नाट्यसमीक्षेच्या प्रांतात नाटक कसे बघावे, याचा जणू वस्तुपाठ त्यांनी त्यांच्या लेखनातून घालून दिला. स्वतः नाटात कांम केलेले असल्याने आणि नाटकाच्या निर्मितीच्या अनेक बाजूंची जवळून ओळख असल्याने त्यांच्या नाट्यसमीक्षेत कथेच्या पलीकडे जाऊन नेपथ्य, प्रकाशयोजना, पात्रचरना, अवकाश आदी रंगभूमीचे विविध स्तरीय पापुद्रेही

अलगद उलगडले जात असत. विविध नियतकालिकांसाठी समीक्षेबरोबरच कलाकारांच्या त्यांनी घेतलेल्या मुलाखती मराठी रंगभूमीसाठीचा एक मोठा दस्तावेज झाला. ‘प्रायोगिक रंगभूमी : तीन अंक’ (मूळ इंग्रजी ग्रंथाचे शांता गोखले यांनी केलेले संपादन; अनुवाद/संपादन – माधव वझे), रंगमुद्रा (अनेक नाट्यकर्मींची व्यक्तिचित्रणे), ‘समांतर रंगभूमी : पल्याड-अल्याड’ या त्यांच्या पुस्तकांकडे याच दृष्टिकोनातून पाहणे योग्य ठरेल. ‘श्यामची आई’, आचार्य अत्रे आणि मी’ (आठवणी), ‘नंदनवन’ (मुलांसाठी) ही त्यांची इतर ग्रंथसंपदा.

जागर, पुणे या समांतर नाट्यसंस्थेचे संस्थापक-सदस्य म्हणून त्यांनी समांतर रंगभूमीसाठी केलेले काम ही त्यांची आणखी एक महत्त्वाची ओळख परशुराम देशपांडे यांनी मराठीत रूपांतरित केलेल्या शेक्सपियरच्या ‘हॅम्लेट’ या नाटकाचे दिग्दर्शन माधव वझे यांनी केले होते. अलीकडे त्यांनी चित्रपटांत

दहशतवादाचा दमनदिन!

शत्रूंच्या कोंडाळ्यात शांततेत राहायचे, तर युद्धासाठी सिद्ध असले पाहिजे या तत्त्वाची प्रचीती यातून पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या सरकारने आणून दिली..

‘ऑपरेशन सिंदूर’ असे अर्थगर्भित नामकरण झालेली मर्यादित लष्करी मोहीम भारतीय सैन्यदलांनी ६ मेच्या मध्यरात्रीनंतर सुरू केली आणि अवघ्या २५ मिनिटांमध्ये सुफळ संपूर्ण केली. दुसऱ्या दिवशी देशभर उत्तर आणि पश्चिम भागांमध्ये युद्धप्रतिकारात्मक सराव प्रात्यक्षिके नियोजित होती. ती झाल्यानंतर, पुरेशा तयारीनिशी भारत प्रतिहल्ला करेल अशी पाकिस्तानची अटकळ होती. पण या प्रात्यक्षिकांच्या आदल्याच मध्यरात्री हल्ले करून भारताने शत्रूला गाफील गाठले. तत्परता हा कोणत्याही युद्धकाळाची यशस्वितेचा पहिला टप्पा असतो. त्यात भारत १०० टक्के यशस्वी झाला. यंद्याचा हल्ल्याचे आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे, १९७१ नंतर प्रथमच भारताने पाकिस्तानातील पंजाब प्रांतात मुझफ्फरगढ, कोटली अशा ठिकाणांवर आपण प्रहार केले. पण नऊपैकी पाच ठिकाणे ही पंजाबमधील आहेत. बहावलपूर, सियालकोट, मुरीदके या ठिकाणी दहशतवाद्यांचे तळ किंवा जैश, लष्कर- ए- तय्यबासारख्या संघटनांची मुख्यालये यांना लक्ष्य करण्यात आले. पाकव्याप्त काश्मीरला भारताचा सार्वभौम भूभाग आपण मानतो. पण पाकिस्तानमधील पंजाब हा त्या देशाचा वादातीत सार्वभौम भूभाग आहे. पाकिस्तानी लष्करात आणि राजकारणात त्या पंजाब प्रांताचे निःसंशय आणि अनिवंध प्रभुत्व

आहे. तेथील भूमीवर हल्ला करून भारताने पाकिस्तानी लष्कर आणि पाकिस्तानी राज्यकर्त्यांना इशारा दिला हे महत्त्वाचे. पाकिस्तानचे विद्यमान पंतप्रधान शाहबाझ शरीफ आणि विद्यमान लष्करप्रमुख असिम मुनीर हे पंजाबचेच. याच पंजाबमध्ये लष्कर- ए- तय्यबा, जैश- ए- मोहम्मद या दहशतवादी संघटनांची मुख्यालये आहेत. तेथे हाफीझ सईद, मसूद अझर हे दहशतवादी म्होरके आजही उजळ माथ्याने फिरत आहेत. भारतीय क्षेपणास्त्रे पंजाबपर्यंत पोहोचू शकतात म्हणजे ती या मंडळींपर्यंतही पोहोचू शकतात हा संदेश ‘ऑपरेशन सिंदूर’मधून भारताने दिलेला आहे. सरकारच्या म्हणण्यानुसार ही कारवाई नेमकी, मर्यादित आणि युद्धभंडा काटळणारी होती. या कारवाईचे उद्दिष्ट केवळ दहशतवाद्यांचा निःपात आणि पाकिस्तानास जरब बसवणे इतके मर्यादित होते. पण तिची व्याप्ती ही उरीनंतर झालेले सर्जिकल स्ट्राइक आणि पुलवामाप्रश्चात बालाकोटमध्ये झालेले हवाई हल्ले यांच्यापेक्षा अधिक होती. भारताने या वेळी नऊ ठिकाणी हल्ले केले. ते करताना कोणत्याही परिस्थितीत पाकिस्तानच्या लष्करी आस्थापना किंवा नागरी वस्त्यांना झळ पोहोचणार नाही याची दक्षता घेतली. असे केल्यामुळे पाकिस्तानची पंचाईत झाली हे नक्की. भारतात दहशतवादी पाठवण्यासाठी डझनभर तळ सीमावर्ती भागांतच नव्हे, तर पाकिस्तानच्या अंगरंग भागामध्येही उभारले गेले हे यातून उघड झालेच. आता भारताने हल्ले केले हे स्वीकारायचे, तरी नामुष्की

आणि दहशतवाद्यांवर मालकी सांगून भारताचा निषेध करणे हीदेखील नामुष्कीच. ही चरफड त्या देशाच्या नेतृत्वाकडून प्रसृत झालेल्या प्रतिक्रियांमध्ये उमटलेली दिसते. अगदी सुरुवातीला पाकिस्तानकडून ‘भारताची काही लढाऊ विमाने पाडली’ या स्वरूपाची दिशाभूल करणारी वक्तव्ये पेरली गेली. त्यानंतर ‘भारताला क्षणैक आनंद साजरा करू दे. पण दीर्घकालीन

को

पाकिस्तानी लष्करशहा हे त्या देशाचे सर्वात मोठे शत्रू आहेत. त्यांच्या दुःसाहसांची फजिती ढाक्यात दिसली, लॉगिवालामध्ये दिसली, कारगिलमध्ये दिसली नि हाजी पीरमध्येही दिसली...

दुःख त्यांस भोगायला लावू’ अशा स्वरूपाच्या प्रतिक्रिया उमटू लागल्या. पण या कल्पनावजा प्रतिक्रियांपेक्षा वेगळे आणि अधिक हा देश काय करू शकतो? दहशतवादास, धर्मांधवादास कवटाळल्यामुळे त्या देशाच्या वाटेला यापेक्षा वेगळे भोग येणार नव्हतेच. दहशतवादविरोधी जागतिक

लढ्यामध्ये ९/११ च्या हल्ल्यानंतर पाकिस्तानला सहकारी म्हणून बरोबर घेण्याचे हास्यास्पद धोरण तत्कालीन अमेरिकी अध्यक्ष धाकटे जॉर्ज बुश यांनी अंगीकारले, त्याच वेळी भारताचे तत्कालीन परराष्ट्रमंत्री जसवंतसिंह यांनी इशारा दिला होता, ‘अफगाणिस्तान नव्हे, पाकिस्तान हाच जागतिक दहशतवादाचा केंद्रबिंदू आहे’! ही घटना २००१ मधील. त्यानंतर दहाच वर्षांनी दहशतवादनाट्यातील मुख्य खलनायक ओसामा बिन लादेन भर पाकिस्तानात, त्यांची राजधानी इस्लामाबादपासून जवळ असलेल्या अबोटाबाद येथे मारला गेला. तेथेच पाकिस्तानी लष्करी अधिकाऱ्यांना घडवणारी लष्करी अकादमी आहे. पंजाबी वर्चस्ववादाला भारतविरोधाची, धर्मांधतेची जोड देऊन तेथील लष्करी नेतृत्वाने जनरल झिया उल हक यांच्या राजवटीत जिहादी मानसिकतेला कवटाळले. त्यांचाच अवतार आणि तितक्याच कडव्या जिहादी मानसिकतेचे जनरल असिम मुनीर आज पाकिस्तानचे लष्करप्रमुख आहेत हा योग्योग्य नाही. या लष्करप्रमुख मंडळींची काही वैशिष्ट्ये ठरलेली. ते जिहादी आहेत पण धर्माचरण करतात असेही नाही. यांतील कित्येकांना धार्मिक बंधने मान्य नाहीत, ते बेळूट जीवन जगायचे नि जगतात. त्यांतील बहुतेक जण पदावर असताना गडगंज माया जमवतात आणि निवृत्त झाल्यानंतर परदेशी निघून जातात. मागे राहिलेले लष्करशहा मग तितक्याच निगुतीने पाकिस्तानातील संसाधने ओरबाडत राहतात. यांना भारताविषयी तिटकारा असतो, कारण

लोकशाही नकोशी असते! भारतीय लोकशाही आणि धर्मनिरपेक्षतेचा ‘नकोसा’ प्रभाव पाकिस्तानी जनतेवर पडला, तर आपली दुकाने बंद होतील ही त्यांची रास्त भीती. त्यासाठी युद्धज्वर चेतवत ठेवायचा, भारतविरोधी दहशतवाद पोसत राहायचा, काश्मीर ते क्रिकेट अशा वेगवेगळ्या परिघांमध्ये भारत हाच शत्रू जनमानसात राहील यासाठी पोषक वातावरणनिर्मिती करायची हेच यांच्या जगण्याचे आणि प्रगतीचे ईप्सित. भारताने (बांगलादेशाची निर्मिती करून) अम्हाला तोडले, आता या देशाचा हजार जखमांनी रुधिरक्षय करून त्यांना तडफडवून मारू अशा कल्पना येथील लष्करी अकादम्यांतील तरुण अधिकारी पांढरकेसे जनरल होईपर्यंत करत राहतात. पाकिस्तानी राज्यकर्त्यांना एखाद्या वेळेस लोकशाहीचे उमाळे आलेच, तर त्यांना चिरडणे किंवा सत्ताच्युत करणे हा पाकिस्तानी लष्करशहांचा जोडधंद.

या धर्मकेंद्री आंधळ्या राष्ट्रवादाने आज पाकिस्तानाची दैना झाली आहे. जगात पान नाही नि देशात दागना नाही अशी स्थिती. या स्थितीकडून इतरत्र लक्ष वळवण्यासाठी भारतात घुसखोरी करून हल्ले घडवून आणणे हाच एक मार्ग. कारण भारताशी दुश्मनी संपवली, तर करार करावे लागतील. व्यापारी संबंध वाढवावे लागतील. पाकिस्तानातील तरुण भारतीय विद्यापीठांमध्ये शिकू मागतील. भारतीय माल पाकिस्तानी बाजारपेठांमध्ये येऊ लागेल. ‘त्यांच्या’ काश्मीरप्रमाणेच ‘आमच्या’ काश्मीरमध्ये निवडणुका घ्याव्या लागतील.

सगळ्या पातळ्यांवर, आघाड्यांवर बरोबरी आहेच कुठे? म्हणून मग जिहादींना पैसा, शस्त्रे, प्रशिक्षण पुरवणे किंवा अण्वस्त्रांच्या डरकाळ्या फोडणे याच मार्गांनी भारताला जरब बसवण्याचा प्रयत्न पाकिस्तानकडून होत असतो. भारताची राजनैतिक संस्कृती प्रत्युत्तरातूनही संयम दखवणारी आहे हेही पाकिस्तानी लष्करशहांना पक्के ठाऊक असते. यातूनच मग अनेकदा १९७१ मधील मानहानीचे विस्मरण होते नि फजिती होते. ही फजिती ढाक्यात दिसली लॉगिवालामध्ये दिसली, कारगिलमध्ये दिसली नि हाजी पीरमध्येही दिसली. तरी बोध होत नाही, कारण तो करून घ्यायची संस्कृती नाही. पाकिस्तानी लष्करशहा हे त्या देशाचे सर्वांत मोठे शत्रू आहेत. जोपर्यंत त्या देशावर लष्करशहांची पकड मौजूद आहे, तोवर त्या देशातील जनतेला स्थैर्य, शांतता, समृद्धी या मूल्यांची फळे चाखायला मिळणार नाहीत.

‘ऑपरेशन सिंदूर’च्या माध्यमातून भारताने त्या देशाला नऊ वर्षात तिसऱ्यांदा कुरापतखोरीपासून दूर राहण्याचा इशारा दिला आहे. शत्रूंच्या कोंडाळ्यात शांततेत राहायचे, तर युद्धासाठी सिद्ध असले पाहिजे या तत्त्वाची प्रचीती यातून पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या सरकारने आणून दिली. त्याबद्दल त्यांचे अभिनंदन. दहशतवादाचे दमन करण्याची ही शेवटची वेळ नसली, तरी प्रतिहल्ल्याची अचूकता आणि व्याप्ती पाहता येथून पुढे स्वतःचे किती नुकसान करून घ्यायचे हे पाकिस्ताननेच ठरवायचे आहे!

अन्वयार्थ

आता निर्देश, मग आधी स्थगिती का?

राज्यातील महानगरपालिका, नगरपालिका, जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या आणि नगरपंचायतींच्या निवडणुकांची प्रक्रिया येत्या चार महिन्यांत पूर्ण करण्याचा आदेश सर्वोच्च न्यायालयाने दिल्याने करोना काळापासून रखडलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांचा मार्ग अखेर मोकळा झाला आहे. चार आठवड्यांमध्ये निवडणुकांची अधिसूचना जारी करून चार महिन्यांमध्ये घेण्याची कालमर्यादा सर्वोच्च न्यायालयाने घालून दिली आहे. तसेच काही अपवादात्मक परिस्थितीत निवडणुका घेणे शक्य नसल्यास कालमर्यादा वाढवून घेण्याची मुभा राज्य निवडणूक आयोगाला दिली आहे. इतर मागासवर्गीयांचे आरक्षण, प्रभागांची रचना अशा मुद्द्यांवर ऑगस्ट २०२२ पासून म्हणजे गेली पावणे तीन वर्षे ‘जैसे थे’चा आदेश सर्वोच्च न्यायालयानेच दिला होता. या मुद्द्यांवर अजून सुनावणी व्हायची आहे. पण आता न्यायालयाच्या अंतिम निकालाला अधीन राहून नव्वडणुका घेण्यास परवानगी देण्यात आली आहे. ‘तळाव्यातून लोकशाहीला मिळालेल्या घटनात्मक जनमताचा आदर व्हायला हवा’, अशी टिप्पणी सर्वोच्च न्यायालयाने केली असली तरी या निवडणुकांना विलंब न्यायालयीन प्रक्रियेमुळेच झाला आहे. इतर मागासवर्गीयांचे (ओबीसी) राजकीय आरक्षण हा तेव्हा कळीचा मुद्दा ठरला होता. महाराष्ट्र सरकार ओबीसी समाजाचे मागासलेपण सिद्ध करू न शकल्याने सर्वोच्च न्यायालयाने डिसेंबर २०२१ मध्ये ओबीसी समाजाचे राजकीय आरक्षण रद्दबातल ठरविले होते. तसेच ओबीसी समाजाचे मागासलेपण सिद्ध करण्याकरिता तिहेरी चाचणी करण्याचा आदेश दिला होता. राज्यात सत्ताबदल झाल्यावर महापुत्री सरकारने माजी मुख्य सचिव जयंतकुमार बांठिया यांच्या नेतृत्वाखाली यासंदर्भात नेमलेल्या आयोगाने इतर मागासवर्गीयांची आकडेवारी जमा करून अहवाल सादर केला. त्याच दरम्यान मध्य प्रदेश सरकारचा ओबीसी आरक्षणाबाबतचा अहवाल सर्वोच्च न्यायालयाने स्वीकारून ओबीसींचे राजकीय आरक्षण पुनर्स्थापित केले. त्याच आधारे महाराष्ट्र सरकारनेही अहवाल सादर करून स्वतःची सुटका करून घेतली. बांठिया आयोगानुसार आरक्षणाची तरतूद राज्य सरकारने केली होती. या अहवालावरून वाद असताना सर्वोच्च न्यायालयाने बांठिया आयोगाच्या अहवालापूर्वीची परिस्थिती कायम ठेवली आहे. यामुळे ओबीसी समाजाला सरसकट २७ टक्के राजकीय आरक्षण मिळाले. सर्वोच्च न्यायालयाने बांठिया आयोगापूर्वीच्या परिस्थितीनुसार आरक्षण ठेवावे, असा निर्देश आता दिला असला तरी मग मधली अडीच- पावणे तीन वर्षे स्थगिती का कायम ठेवली, असा प्रश्न उपस्थित होतो. मध्यव्या काळात वारंवार तराखा पडत गेल्या. बांठिया अहवालामुळे ओबीसींच्या ३४ हजार आरक्षित जागा कमी झाल्या असल्या, असा युक्तिवाद याचिकाकर्त्यांनी केला होता. आता या सर्व जागा ओबीसी समाजासाठी आरक्षित होणार असल्या तरी सर्वोच्च न्यायालयाच्या अंतिम निकालाला अधीन राहून ओबीसी आरक्षणातून निवडून येणाऱ्या लोकप्रतिनिधींच्या डोक्यावरील टांगती तलवार कायम राहणार आहे. प्रभागांची रचना करण्याचा अधिकार कोणाचा हा मुद्दाही कायम आहे.

निवडणुका रखडल्याने राज्यातील सर्व २९ महानगरपालिका, २०० पक्षा अधिक नगरपालिका, दोन वगळता अन्य सर्व जिल्हा परिषदा, १०००च्या आसपास नगरपंचायतींमध्ये गेली तीन ते पाच वर्षे प्रशासकराज आहे. अर्थात या सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांवर मंत्रालयातील उच्चपदस्थांचे हरते-परहस्ते नियंत्रण असते. कोणाला कांमे द्यायची, कोणाची निविदा स्वीकारायची हे फर्मान मंत्रालयातून येत असल्याची चर्चा असते. नोकरशाहीच्या हाती अधिक काळ पालिकांची सूत्रे राहिल्याबद्दल संबंधित खंडपीठांनी तोंत्र नापसंती व्यक्त केली. घटनेने केंद्र, राज्य व स्थानिक स्वराज्य संस्था अशी त्रिस्तरीय प्रणालीची तरतूद करण्यात आली आहे. यापैकी सर्वसामान्य लोकांशी तसे संबंध येतो अशा स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका तीन ते पाच-पाच वर्षे रखडतात ही गंभीरच बाब. राजकीय वातावरणाचा अंदाज घेता सुरुवातीच्या काळात सत्ताधऱ्यांनाच या निवडणुका नको होत्या. न्यायालयीन प्रक्रियेने सत्ताधऱ्यांचे फावलेच.

पण आता सर्वोच्च न्यायालयाने चार महिन्यांत निवडणुकांची सारी प्रक्रिया पूर्ण करण्याचा आदेश दिला आहे. परंतु सुमारे ३० ते ३५ हजार प्रभाग किंवा जिल्हा परिषदांच्या गटांसाठी एकदम निवडणुका घेणे राज्य निवडणूक आयोगाला शक्य आहे का ? त्यातच जून ते सप्टेंबर या पावसाळ्याचा कालावधी. पावसाळ्यात शक्यतो निवडणुका घेऊ नयेत, असे निवडणूक आयोगाचे मार्गदर्शक तत्त्व आहे. हे लक्षात घेता चार महिन्यांत निवडणुकांची प्रक्रिया राबविणे राज्य निवडणूक आयोगाला शक्य होईल, असे वाटत नाही. कदाचित राज्य निवडणूक आयोग सर्वोच्च न्यायालयात मुदत वाढवून घेण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. कारण दिवाळीनंतरच म्हणजे ऑक्टोबर-नोव्हेंबरमध्ये निवडणुका घेणे कधीही अधिक सोयीचे ठरेल.

लेख

उदय कर्वे

वैयक्तिक लेखापरीक्षक

त कर विविदाते अकायसक

umkarve@gmail.com

‘जीएसटी’चा ‘गव्बर सिंग टॅक्स’ होऊ नये!

जीएसटी म्हणजे गुड्स अँड सर्व्हिसेस टॅक्स, जो फक्त वस्तू आणि सेवांच्या पुरवठ्यावर लागणे अपेक्षित आहे. अन्वत्/ स्थावर मिळकतीच्या बाबतीत तो लागणे अपेक्षित नाही. सरकारकडून प्रसिद्ध होणारे जीएसटीच्या दरमहा संकलनाचे आकडे आपण वाचत असतो. अनेकदा ते वृद्धिंगत होणारेच असतात. आर्थिक प्रगतीमुळे लोकांची वाढणारी क्रयशक्ती, आणि त्यामुळे देशांतर्गत वाढणारे वस्तू व सेवांच्या खरेदीविक्रीचे व्यवहार, यांमुळे हे संकलन वाढत असते असा आपला समज असतो. ते एक कारण तर नक्कीच आहे. पण ते एकमेव कारण नाही.

जीएसटी संकलन वाढीची अन्य कारणे : (१) आधी करमाफ असलेल्या नवनवीन वस्तू आणि सेवा जीएसटी च्या कक्षेत आणणे, (२) ज्या बाबी मुळात वस्तू किंवा सेवा नाहीत त्यांनाही त्या वस्तू/सेवा आहेत असे ठरवणे, (३) ज्या व्यवहारांत द्विपक्षीय पुरवठा/विक्री नाही त्यावही ती आहे असे ठरवणे, (४) कर आकारणीत टोकाचा मनमानीपणा, (५) अमान्य असलेल्या आकारणीविरुद्ध उद्योजकाने अपील करायचे ठरवले तरी त्यासाठी निर्धारित कराच्या २० टक्के रक्कम भरावीच लागणे, (६) विक्रित्याने वसूल केलेली जीएसटी भरला नाही /त्याचे अचूक विवरणपत्रक भरले नाही, तर त्याच्या खरेदीदारास टॅक्स क्रेडिट नाकारणे, (७) उद्योजकांची नोंदणी पूर्वलक्ष्यी प्रभावाचे रद्द करणे व दरम्यानच्या काळात त्यांच्याकडून खरेदी केलेल्यांना टॅक्स क्रेडिट नाकारणे... अशा अनेक बाबीसुद्धा या वाढीव करसंकलनासाठी कारणीभूत आहेत. खरे तर ही यादी आणखीही मोठी आहे.

या लेखात उल्लेख केलेले विविध उच्च न्यायालयांचे, अगदी अलीकडचे काही निकाल बघितले तरी, घटनात्मक दृष्ट्या अवैध ठरू शकणारी जीएसटी वसुली सुद्धा चालू आहे हे लक्षात येते. जीएसटी १ जुलै २०१७ पासून लागू झाला, त्यानंतर देशातील उच्च न्यायालये आणि सर्वोच्च न्यायालय यांनी मिळून जीएसटीबाबत शेकडो निकाल दिले. त्यांतील कित्येक निकाल करदाते व्यापारी/उद्योजक यांच्या बाजूने आहेत

आणि काही निकाल तर अत्यंत मूलगामी स्वरूपाचे आहेत. केवळ गेल्या काही दिवसांत उच्च न्यायालयांनी जे निकाल दिले आहेत त्याचा आढावा घेतला तरी कर आकारणीत ‘वाढिल ते सुरू आहे’ अशी स्थिती दिसते. त्यांतील काही निकालांचा थोडक्यात तपशील असा :

अलाहाबाद उच्च न्यायालय : जीएसटी विभागाकडून व्यापाऱ्यांना बजावण्यात येणाऱ्या नोटिंसांतील तऱ्हेवाईकपणा व करआकारणींमधील मनमानी यांतून दाखल होणाऱ्या नवनवीन प्रकरणांमुळे या कोर्टाचे न्यायाधीश एवढे उद्धिग्न झाले की, शेवटी त्यांनी जीएसटी विभागाच्या संबंधित सह-आयुक्तांवरच वैयक्तिक दंड ठोठावला. हा आदेश ‘मेरीनो इंडस्ट्रीज विरुद्ध उत्तर प्रदेश सरकार’ या केस मध्ये २ एप्रिल २०२५ रोजी दिला आहे. जीएसटीची कर आकारणी करताना जीएसटी प्रशासनाकडून नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वाची किती आणि कशा प्रकारे पायमल्ली होत आहे याचा भरपूर तपशील या आदेशात दिला आहे.उदा: प्रत्यक्ष सुनावणीची तारीखच न कळवणे, सुनावणीसाठी अत्यल्प वेळ देणे, सादर केलेले खुलासे दुर्लक्षित करणे इत्यादी .

केरळ उच्च न्यायालय : इंडियन मॅडिकल असोसिएशन तिच्या डॉक्टर सभासदांसाठी सशुल्क सेवा पुरवते. हे कामकाज संस्था व सभासद यांच्यात ‘आपसांतच’ चालणारे असल्याने त्यासाठी ‘म्युचुअॅलॅटी’चे तत्त्व लागू होते. यामध्ये सेवा देणारी संस्था आणि तिचे सदस्य, हे दोघेही अभिन्न मानले जातात, कारण ते आणि तेवढेच त्या संस्थेचे मालकही असतात आणि लाभार्थीही असतात. त्यामुळे अशा संस्थांनी त्यांच्या सदस्यांना दिलेल्या सेवांवर जीएसटी लागू नये. पण सरकारने २०२१ मध्ये जीएसटी कायद्यात बदल केले. ‘स्प्लाय’ आणि ‘बिझनेस’ या व्याख्यांमध्ये या व्यवहारांनाही समाविष्ट केले व त्यांवर जीएसटी आकारणी लागू केली. न्यायालयाने ११ एप्रिल २०२५ रोजीच्या निकालात कायद्यातील हे बदलच घटनाबाह्य ठरवले व सदर संस्थेवर करण्यात आलेली करआकारणी रद्द केली.

मुंबई उच्च न्यायालय : जमीन विकास/

इमारत पुनर्विकास या कामांत जमीन मालक व्यक्ती वा हाऊसिंग सोसायटी ही एखाद्या विकासकाला ते विकासकाम देते, ज्यात काही बांधकाम त्याने मूळ मालकांसाठी करावयाचे असते व उर्वरित बांधकाम विकून त्याचे पैसे घेण्याची त्याला मुभा असते. यामध्ये मूळ मालकांनी अन्य कोणाकडून टीडीआर/एफएसआय खरेदी करून विकासकाला पुरवलेला नसतो. तरीही ‘यामध्ये विकासहक्कांचे वा ‘एफएसआय’ चे हस्तांतर होते व तो एक प्रकारे सेवा पुरवठाच ठरतो, म्हणून त्यावर जीएसटी लागेल व तो विकासकाने भरावयाचा,’ अशी कररचना काही जीएसटी नोटिफिकेशन्सद्वारे उभी करण्यात आली. श्रीनिवास रिअलकॉन प्रा.लि. या कंपनीच्या एका प्रकरणात न्यायालयाने ८ एप्रिल २०२५ रोजी निकाल दिला की अशी विकासकामे त्या नोटिफिकेशन्सच्या कक्षेत येत नाहीत व अशा व्यवहारांवर जीएसटी लागणार नाही.

गुजरात उच्च न्यायालय : या न्यायालयसमोरील प्रकरण हे ‘जीआयडी’सी कडून दीर्घ मुदतीच्या भाडेपट्यांवर (लॉंग लीज) घेतलेल्या जमिनींच्या हस्तांतरावर लावलेल्या जीएसटीबाबत होते. खरे म्हणजे स्थावर मालमत्तांच्या हक्कांतील हस्तांतरणावर स्टॅम्प ड्यूटी लागते, त्यामुळे त्यावर पुन्हा जीएसटीचा बोजा पडू नये, अशी खबरदारी सरकारनेच घेणे आवश्यक आहे. पण भाडेकरूंचे हक्क (टीनन्सी राइट्स),भाडेपट्टा धारकांचे हक्क (लीजहोल्ड राइट्स) यांच्या हस्तांतरावरही जीएसटी लावला जात आहे. गुजरात चेम्बर ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्रीजच्या याचिकेवर निकाल देताना न्यायालयाने ०३ जानेवारी २०२५ रोजी सदर कर आकारणी रद्द केली आणि ‘असे व्यवहार जीएसटीच्या कक्षेबाहेर आहेत,’ हेही स्पष्ट केले.

दिल्ली उच्च न्यायालय : श्रीमती भावना लुधा या एका मृत उद्योजकाच्या पत्नी आहेत. त्यांच्या पतीच्या व्यवसायात येणे असलेला जीएसटीचा रिफंड मिळण्यासाठी त्यांना उच्च न्यायालयात जावे लागले. आम्ही तो रिफंड देऊ असे त्या न्यायालयात सांगूनही, जीएसटी

दोन वर्षांच्या काळात येथील चकमकीत ४०० हून अधिक नक्षलवादी ठार झाले. बस्तर भागात नक्षलवाद्यांचा अधिक प्रभाव असल्याने हा परिसर नक्षलमुक्त करणे हे सुरक्षा यंत्रणेसमोरील सर्वात मोठे आव्हान आहे. देशातील ‘मोस्ट वॉन्टेड’ नक्षलवादी माडवी हिडमा प्रमुख असलेल्या बटालियन क्रमांक १ ला संपविल्याशिवाय हे शक्य नाही. या बटालियनने २०१० पासून २०० हून अधिक सुरक्षा जवानांचा बळी घेतला आहे. सुकमा येथे झालेल्या ताडमेटला हल्ल्यात केंद्रीय राखीव पोलीस दलाच्या ७६ जवानांना जीव गमवावा लागला होता. या हल्ल्याचे नेतृत्व माडवी हिडमा याने केले होते. करेगुट्टा टेकडीवर या बटालियनसह मोठे नक्षल नेते लपून असल्याच्या गुप्त माहितीनंतर सुरक्षा यंत्रणेने ही धाडसी मोहीम हाती घेतली.

नक्षलवादी का द्याबरले ?

गेल्या दोन वर्षांत सुरक्षा यंत्रणेने केलेल्या कारवायांमध्ये नक्षलवाद्यांचे मोठे नुकसान झाले. नक्षलवाद्यांचा गड समजल्या जाणाऱ्या अबूजमाड परिसरातही जवानांनी बऱ्यापैकी नियंत्रण मिळवले आहे. आता करेगुट्टासुरक्षा बांग आणि शिल्लक नेतृत्व गमावण्याची भीती नक्षलवाद्यांमध्ये दिसून येत आहे. त्यामुळेच या

अभियानादरम्यान त्यांनी तीन वेळा पत्रक काढून शांती प्रस्ताव पुढे केला. नक्षलवाद्यांच्या केंद्रीय समितीचा सदस्य आणि देशातील दुसऱ्या क्रमांकाचा नेता सोनू ऊर्फ भूपती यानेदेखील पत्रक काढून युद्धविरामाची विनंती केली. या दरम्यान, तेलंगणा आणि छत्तीसगडसह विविध राज्यांतील काही राजकीय नेते, साहित्यिक, विचारवंतानी तेलंगणाच्या मुख्यमंत्र्यांची भेट घेतली. राष्ट्रपतींना पत्र लिहून ही कारवाई थांबवण्याची विनंती केली. हा सगळा घटनाक्रम नक्षल चळवळीची झालेली पीछेहाट दर्शाविणारा ठरला. सरकारने मात्र आधी आत्मसमर्पण ममच चर्चा ही भूमिका कायम ठेवल्याने शांती प्रस्तावावर कोणतीही चर्चा झाली नाही.

तेलंगणा आणि केंद्रात वाद का ? नक्षलवाद्यांबरोबर शांती प्रस्तावावर चर्चा करावी आणि नक्षलविरोधी कारवाई थांबवावी, यासाठी एका गटाने तेलंगणाचे मुख्यमंत्री रेवंत रेड्डी आणि माजी मुख्यमंत्री के. चंद्रशेखर राव यांची भेट घेतली. यानंतर रेवंत रेड्डी यांनी नक्षलवादाला आम्ही सामाजिक दृष्टिकोनातून बघतो, कायदा आणि सुव्यवस्थेचा प्रश्न मानत नाही. असे सांगून नक्षलवाद्यांच्या शांती प्रस्तावाला समर्थन दिले. माजी मुख्यमंत्री के. चंद्रशेखर राव यांनीही शांती प्रस्तावावर चर्चा

करावी, अशी मागणी केंद्राकडे केली. यामुळे छत्तीसगडमधील राजकीय नेत्यांनी तेलंगणाच्या हेतुवर संशय व्यक्त केला. यावर छत्तीसगडचे गृहमंत्री विजय वर्मा यांनी संविधानावर विश्वास नसल्याची चर्चा असते. नोकरशाहीच्या नळीतून सत्ता मिळविण्याचे स्वप्न पाहणाऱ्यांचे कुणी समर्थन कसे काय करू शकतात, असा प्रश्न उपस्थित केला. नक्षलवादाची सर्वाधिक झळ सोसणाऱ्या तेलंगणा आणि आंध्र प्रदेशातील नेत्यांना नक्षलवाद्यांचा इतका कडव्याचा आस्वाद मिळत नाही.

या अभियानाचे फलित काय ?

नक्षलवादविरोधातील आजपर्यंतचे सर्वात मोठे अभियान म्हणून करेगुट्टाच्या कारवाईकडे बघितले गेले. या ठिकाणी केंद्रीय समिती (सीसी) सदस्य पुल्लुरी प्रसाद राव ऊर्फ चंद्रण्णा, सुजाता, पीपलजीए प्रमुख बरसे देवा, दक्षिण बस्तरमधील कर्माड-नेन-चीफ माडवी हिडमा यासारखे मोठे नक्षल इत-इत होते, अशी चर्चा होती. मात्र, त्यांना पकडण्यात यश आले नाही. त्यामुळे अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीत मोठा धोका पत्करून राबविण्यात आलेली ही मोहीम केवळ केंद्र सरकारला दाखविण्यासाठी होती की खरंच त्या ठिकाणी एवढ्या मोठ्या संस्थेने नक्षलवादी उपस्थित होते, अशी चर्चा प्रशासनात आहे.

‘जलसंधारण’च्या योजनांची कामे कासवगतीने

लोकसत्ता प्रतिनिधी

मुंबई : कृषी विभागापासून एक एप्रिल २०१८ रोजी मुदा व जलसंधारण विभाग वेगळ करण्यात आला. कृषी विभागाकडून मनुष्यबळ मिळणे अपेक्षित होते. पण, कृषी विभागाने मनुष्यबळ देण्यास नकार दिल्यामुळे गत सात वर्षांपासून मुदा व जलसंधारण विभागाला अपेक्षित मनुष्यबळ मिळालेले नाही. अपुन्या मनुष्यबळामुळे विभागाच्या विविध योजनांची अंमलबजावणी कासवगतीने सुरू आहेत.

जलयुक्त शिवार आणि जलसंधारणाची करण्यासाठी एक एप्रिल २०१८ रोजी मुदा व जलसंधारण विभागाची स्थापना करण्यात आली आहे. या विभागाला कृषी आणि जलसंपदा विभागाचे अधिकारी, कर्मचारी देण्याचा निर्णय झाला. कृषी विभागाचे ९ हजार ९६७ कर्मचारी मुदा व जलसंधारण विभागाला दिले जाणार होते. मात्र, एकही कर्मचारी देण्यात आलेला नाही. उलट कृषी योजनांची व्याप्ती वाढल्याचे आणि विभागाच्या अनेक जागा रिक्त असल्याचे सांगून कृषी विभागानेच अधिकच्या कर्मचाऱ्यांची मागणी केली आहे.

कृषी विभागाकडून नऊ हजारपेक्षा जास्त कर्मचारी मिळणे अपेक्षित होते. गत सात वर्षांपासून एकही कर्मचारी मुदा व जलसंधारण विभागास कर्मचारी मिळाला नाही. चर्चेनंतर आता दोन हजार कर्मचारी मिळणे अपेक्षित आहे. अपुन्या मनुष्यबळाचा परिणाम विभागाच्या कार्यावर होत आहे. **- गणेश पाटील**, सचिव, मुदा व जलसंधारण विभाग.

‘विकसित महाराष्ट्र - २०४७’ मोहीम

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

मुंबई : प्रशासनात लोकाभिमुखता आणणारा १०० दिवस या उपक्रमाचा पहिला टप्पा यशस्वीपणे पार पडला. त्यानंतर आता आगामी १५० दिवसांच्या कार्यालयीन सुधारणा अभियानाची घोषणा करण्यात आली आहे. या उपक्रमांतर्गत ‘विकसित भारत’च्या धर्तीवर ‘विकसित महाराष्ट्र - २०४७’ चे दस्तऐवज तयार करण्याचे आदेश मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी बुधवारी दिले.

मंत्रालयात १०० दिवसांच्या कार्यालयीन सुधारणा कार्यक्रमाबाबत प्रथम क्रमांक प्राप्त कार्यालयांचे सादरीकरण, राज्यस्तरावरील सर्वोत्कृष्ट कार्यालयांना प्रशस्तिपत्र वितरण, धोरणात्मक बाबी कार्यक्रमासंदर्भात उत्कृष्ट काम केलेल्या मंत्रालयीन विभागांचा व अधिकाऱ्यांच्या

आराखडा तयार करणार, मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांची घोषणा

सर्वोत्कृष्ट कार्यालयांचा सन्मान

आता पुढील १५० दिवसांचा कृती आराखडा अभियानाच्या माध्यमातून शासनाची प्रतिमा अधिक उंचावेल, असा विश्वास उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी व्यक्त केला. यावेळी सर्वोत्तम मंत्रालयीन विभाग म्हणून महिला

व बाल विकास विभागाच्या मंत्री आदिती तटकरे, सचिव अनुप कुमार यादव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग विभागाचे मंत्री शिवेंद्रसिंह राजे भोसले, सचिव मनीषा पाटणकर म्हैसकर, कृषी विभागाचे

गुणगौरव बैठकीत फडणवीस बोलत होते. उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, प्रभारी मुख्य सचिव राजेश

कुमार यासह मंत्रिमंडळातील सदस्य उपस्थित होते. शंभर दिवसांचा कार्यक्रम करत एक उपक्रम

प्रधान सचिव विकासचंद्र रस्तोगी, ग्रामविकास विभाग मंत्री जयकुमार गोरे, प्रधान सचिव एकनाथ डवले, परिवहन व बंदरे विभाग मंत्री निवेश राणे, अपर मुख्य सचिव संजय सेठी यांचा सन्मान करण्यात आला.

नव्वता, तर सरकारची दिशा उरवणारा महत्त्वाचा टप्पा होता, असे फडणवीस यावेळी म्हणाले.

शासकीय सेवेत

तंत्रज्ञानाचा वापर

अभियानात पुढील १५० दिवसांचा कार्यक्रम दिला आहे. शासकीय सेवेमध्ये तंत्रज्ञानाचा वापर करून यामध्ये विविध उपक्रम राबविल्यास ‘विकसित महाराष्ट्र २०४७’ चा आराखडा तयार करणे सुलभ होईल, असे मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले.

स्थानिक पातळीवरच

सोयीसुविधा मिळव्यात

शासन, प्रशासनाने समव्यवधाने काम करणे गरजेचे आहे. नागरिकांना स्थानिक पातळीवरच सुविधा मिळव्यात, ही शासनाची भूमिका आहे, प्रशासनाला गती मिळावी, यासाठी १०० दिवसांचा कृती आराखडा राबवण्यात आला, असे उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे म्हणाले.

महाराष्ट्राला कराच्या प्रमाणात हिस्सा द्या

सोळाव्या वित्त आयोगाकडे मागणी करणार

लोकसत्ता विशेष प्रतिनिधी

मुंबई : केंद्र सरकारच्या १६ व्या वित्त आयोगाची बैठक गुरुवारी सध्या अतिथीगृहावर होत आहे. या बैठकीच्या पार्श्वभूमीवर महायुती सरकारने वित्त आयोगाकडे निधीच्या मागणीसाठी तयारी केली आहे. राज्याची आर्थिक स्थिती सावरण्यासाठी भरीव निधी मिळावा, महाराष्ट्राकडून केंद्र सरकारला मिळणाऱ्या कराच्या प्रमाणात हिस्सा मिळावा, अशी मागणी सरकारकडून आयोगाला केली जाणार आहे.

मुंबईतील पायाभूत सुविधांच्या प्रकल्पांना भरीव अर्थसहाय्य द्यावे तसेच नाशिकमध्ये कुंभमेळ्यासाठी अधिकचा निधी मिळावा, अशी मागणी केली जाणार आहे. एकूण कर

महसुलातील केंद्र आणि राज्य सरकारचा वाटा निश्चित करणे, राज्यांना दिली जाणारी आर्थिक मदत, अनुदान यासंदर्भात केंद्राला भोरणात्मक शिफारशी करण्यासाठी केंद्र सरकारने २०२६ ते २०३१ अशा पाच वर्षांसाठी १६ व्या वित्त आयोगाचे गठन केले आहे. आयोगाला ३१ ऑक्टोबर २०२५ पूर्वी आपल्या शिफारशी केंद्राला सादर करायच्या आहेत. अरविंद पनागरिया यांच्या अध्यक्षतेखाली १६ व्या वित्त आयोगाचे सदस्य अजय झा, अनी मॅथ्यु, मनोज पांडा, ऋतविक पांडे यांचे मुंबईत आगमन झाले. गुरुवारी होणाऱ्या बैठकीत मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, उपमुख्यमंत्री अजित पवार सरकारच्या मागण्या आयोगासमोर ठेवतील.

ऑनलाईन बदलीमुळे पारदर्शकपणालाच छेद

परिवहन खात्यातील प्रकार

महेश बोकरे, लोकसत्ता

नागपूर : परिवहन खात्याने पारदर्शकपणाच्या नावावर २०२३ मध्ये ऑनलाईन बदलीची प्रक्रिया सुरू केली. परंतु, यामुळे विनंती बदलीचा ओघ अनेक पटींनी वाढल्याने या प्रक्रियेतील पारदर्शकपणालाच छेद गेल्याचा आरोप मोटार वाहन निरीक्षकांच्या संघटनेने केला आहे. संघटनेने दिलेल्या माहितीनुसार,

पूर्वीच्या पद्धतीत नागरिक मंडळ अधिकाऱ्याच्या कोटुबिक स्थितीचा विचार घ्यायचा. प्रादेशिक समतोलही बाधितला जायचा. त्यामुळे पूर्वीचीच पद्धत लागू करायला हवी.

- भूषण राऊत, राज्य सचिव, कार्यकारी अधिकारी संघटना.

परिवहन आयुक्त कार्यालयाने २०२३ मध्ये मोटार वाहन निरीक्षकांच्या बदल्या ऑनलाईन करण्याचे निकष जाहीर केले. त्यातील कायदेशीर नुटी व दोषांकडे संघटनेने लक्ष वेधले. त्यानंतरही राज्यात १६० मोटार वाहन

निरीक्षकांची ऑनलाईन बदली झाली. त्यापैकी १२५ अधिकाऱ्यांनी अन्याय झाल्याचे सांगत विनंती बदलीसाठी अर्ज केला. काहींनी महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधीकरणाकडे दाद मागितली. न्यायालयानेही ऑनलाईन बदली धोरणावर कठोर ताशेरे ओढले. आधी विनंती अर्ज केलेल्यांपैकी सुमारे ३० जणांची २०२४ मध्ये बदली झाली. २०२५ मध्ये पुन्हा १६० जणांच्या बदलीचे संकेत मिळत आहेत. त्यामुळे मोटार वाहन निरीक्षक व सहाय्यक मोटार वाहन निरीक्षकांकडून संताप व्यक्त होत आहे.

(पान १ वरून)

सायंकाळी ५:३० वाजेपर्यंत १३ मिमी पावसाची नोंद झाली. दिवसभर सुरू असलेल्या पावसामुळे उकाड्यापासून काहीसा दिलासा मिळाला. ठाणे जिल्ह्यात सकाळी आणि सायंकाळी पडलेल्या पावसामुळे जनजीवन विस्कळीत झाले. अनेक ठिकाणी वृक्ष उन्मळून पडले. नाल्यातील पाणी रस्ते, गृहसंकुलांत शिरले. मध्य रेल्वेच्या गाड्या २० मिनीटे उशिराने धावत असल्याने ठाणे तसेच पलिकडील स्थानकांत प्रवाशांची गर्दी झाली. यामुळे कामाजिमिनाने बाहेर पडलेल्या नागरिकांचे हाल झाले. पावसामुळे मुंबई-नाशिक महामार्गावरील वाहतूक संथ झाली. बदलापूर, अंबरनाथ भागात विद्युत पुरवठा खंडीत झाला होता. गुरुवारी

मुंबईसह किनारपट्टी भागात मुसळधार

ठाण्याच्या राबोडी भागात बुधवारी एका रिक्षावर झाड पडल्यामुळे प्रवाशांचा मृत्यू झाला, तर रिक्षाचालक जखमी झाला.

कोकण किनारपट्टीसह विदर्भातील काही जिल्ह्यांत विजांच्या कडकडाटासह पावसाचा

अंदाज आहे. वाऱ्याचा वेगही वाढण्याची शक्यता आहे. पश्चिम महाराष्ट्र आणि मराठवाड्यात

मे महिन्यातील सर्वाधिक पाऊस
मे महिन्यातील सर्वाधिक पावसाची बुधवारी नोंद झाली. मुंबईच्या विविध भागात सकाळी ८:३० ते रात्री ८:३० वाजेपर्यंत हवामान विभागाच्या कुलाबा केंद्रात १२.४ मिमी, तर सांताक्रूझ केंद्रात २४.८ मिमी पाऊस नोंदविला गेला. सांताक्रूझ येथे दहा वर्षांनंतर बुधवारी सर्वाधिक २४ तासांचा पाऊस पडला.

लोकसत्ता क्लासिफाइड्स सगळ्यांकरिता सर्वकाही

शैक्षणिक

सुवर्णसंधी! 1 वर्षात BA, B.A., 10वी/12वी पास-नापासना प्रवेश, सरकारी-समकक्ष पदवी. - डॉ. कानडे, बावधन, पुणे (11 ते 5) 9890344036/9890974669

0090374605-2

हमखास पास "खंडीकर क्लासेस" ७वी नापास...? डाक्रेवट १०वी, १२वी नापास...? डाक्रेवट १२वी, रेवेलु/डिस्टन्स BA, B.Com., B.Sc. ऑनलाइन सुरू. डॉ.बावली-9820627580/9820904646.

0070961433-1

ट्यूटर्स

रिझल्ट ओरिएन्टेड "एमट्यूशन" VIII/ IX/ X/ XI/ XII/ JEE/ NEET/ MHT-CET/ B.Com./ Engg./ SSC/ CBSE/ ICSE 91%, 92%, 93%. प्रशस्ततर : 9930004564/ 7039487944.

0070899952-1

पाहिजेत

URGENTLY Require teachers (B.A., B.Sc., M.A., M.Sc., B.Ed., M.Ed.) for Std. 6 to 12 (Arts, Science, Commerce), for all subjects *except Hindi & Marathi*. and also for Drawing, P.T., Library, Lab Assistant. Minimum 3years experience & fluency in English is must. Symbiosis Convent High School, Kausa. Kindly Send your resume to: principal.kausa@schs.in/ hr@schs.in. Cont: 9136950844.

0070965399-1

पार्ट टाईम जॉब

शासनमान्य कॉर्पोरेट कंपनीला पाहिजेत. निवृत्त अधिकारी/ VRS सुविधित गृहिणी. वय: ४०+, शिक्षण: SSC/ HSC. सुंदर पॅकेज, सवलती. 7738343238.

0070964630-1

अर्थवेळ काम वरिष्ठ नागरिक, रिटायर्ड गृहिणी, बँकर्स, शिक्षक, VRS, NRI सुवर्णसंधी. उत्तम पगार + मेडिकल+ इंसोरेव+ विदेश प्रवास age ४०+ ज्योदारी जोशी 9869509133.

0070960648-1

GETA-NEW Opportunity to inspire others with your Talents/ Skills. Retired/ VRS/ Homemakers. Great Earnings+ Benefits. Age: 45+. M: 9029089681.

0070958019-1

जमीन विकणे आहे

दापोलीत सर्व सुविधांसह सीक्यू NA प्लॉटस १/२ BHK बंगले, पण्णी, लाईट, गेड, कंपाऊंड, WI-FI, 7/12, बँक लोन स्टॅमपड्युटीचे स्टु ऑफर सुरू - ९५९०१५०००, www.greatkonan.com

0070963337-13-13

व्यावसायिक जागा

बेंगुला (सिंधुदुर्ग) मार्केटजवळ सलसगार कॉम्प्लेक्समध्ये ३४० स्क्वे.फुट दुकानावळ योग्य किमतीस विकणे आहे. संपर्क - ८६९८३९८०९/९४२९६३२९३३.

0070964121-1

मालमत्ताविषयक

*दाते लँड्स महाराष्ट्रात शेतजमिनी घेण्यासाठी शेतकरी दाखला बळितान, कर्जतमधील सोसायटी प्लॉट, महाड येथील शेतजमिनी विकतो. सशुल्क सल्ला- 9076071568/ 9324371568/ 9076388458

Row House for sale at alibaug city, 108 sq.m. 1100 sq.ft. construction fully renovated, price 1CR. 10 mins walk from S.T.Stand and sea shore.Contact 9623410719, 8530410568

0070964365-1

जाहिरातविषयक

HIGHTECH, Experts; Quick service (Sarvodaya Advertising) लोकसत्ता+ सर्वच वर्तमानपत्रात स्क्रीम+ डिस्काउंट विवाहविषयक, जाहिरातविषयक, श्रद्धान्जली, शैक्षणिक, पाहिजेच्या जाहिराती प्रसिद्धीसाठी. 9892797851/ 9322277986

0070962928-1

"Keyon Media Pvt Lid" अधिकृत जाहिरात एजन्सी न्यूजपेपर, Digital marketing, TV जाहिरात Discount दरात (Email-WhatsApp ब्रॉडी स्विकारतो) - 9653683498/ 9920992293.

0070945293-1

मुंबई, मुंबईबाहेरील सर्व पेपर्सला जाहिराती छापणे पुण्यस्पर्धेची जीवनसाथी

PMCA वाढदिवस प्रॉपर्टी लोकसत्ता सेवेसाठी ऑफिसला कधीही कुठूनही पोन कर Landline: 02224464191 24468556/ 8976181891

0070963337-13-13

भविष्यविषयक

गुरुकुल ज्योतिष ४४ वर्षांचा स्वअनुभव हस्तरेषा, कुंडलीद्वारे जीवनातील प्रत्येक अडचणीवर योग्य मार्गदर्शन प्रत्यक्ष/online सौ. जोशी Ph.D ठाणे- 8007708666.

0070959478-1

मां शक्ती ज्योतिष जन्मपत्रिका, शत्रुनाश, मुठकरणी, वसोकरण, पतीदुःखी, वयसमुक्ती, गृहकलेश, मनमन साहज- लोन, सोनन त्रास. साईबाबानगर, बोरिवली (वेस्ट). 7357709577/ 9157187283.

0070965838-1

* पत्रिकेशिवाय तुमची समस्या सांगणार, आश्चर्यचकित व्हाल! विश्वास बसल्यासच (पत्रिकावाचनासहित) गुणकारी उपायदेखील सुचविणार, (उपायांच्या फायद्याचे हजारपेक्षा अधिक खणखणीत अभिप्राय) * (दादासाहेब 7738180098) 0070941515-1

कुरिअर सर्विस

अमेरिका, लंडन, युरोप, दुबई, कॅनडा ऑस्ट्रेलिया, सिंगापूर, हॉकॉक-पार्ल पाव्वा, औषध पाव्वा, सर्वांस स्वसत आणि लक्कर पोस्टीचिवापरे- मीनल पॉडि- 88799991866.

0070899830-1

डिटोक्टव्ह सर्व्हिस

मालमतेचा शोध, घटस्फोट, पोलीस, कोर्टास लागणारे पुरावे, गुप्त पाठलगव, वृध्वावृत्ती चारित्र्य तपासणी. संपर्क 7304981309 कन्सल्टेशन २०००.

0040785515-7

पेस्ट कंट्रोल

* अल्फा पेस्ट कंट्रोल सर्व्हिसेस (सरकारमान्य) झुरळे, मुंग्या, वाळवी, देकूण यावर शास्त्रीय पद्धतीने उपाय. १००% खात्री!! ५००० पेक्षा अधिक घाहक. संपादना 8433242630/ 8975968422.

0070964541-1

यात्रासहल

श्रीरामकृष्ण चारधाम-

त्रिगुणीनारायणसह- २३.०५.२०२५// ११.०९.२०२५// शास्त्रोक्त नर्मदापरिक्रमा- २५/१०/२०२५// १५/११/२०२५ त्रिस्थळी यात्रा- अयोध्या- काशी- नैमिष्यारण्य- ०३/१०/२०२५/ २५-१०-२०२५// कर्नाटक दर्शन - ०४-१०-२०२५// कुरुपूर पिठापूर यात्रा- २४/१०/२०२५// २७-१०-२०२५// सुप्रसिद्ध सिक्कीम- दार्जीलिंग- भुतानसह- २८-१०-२०२५// अयोध्या- नेपाळ- मुक्तिनाथसह- ०४-१०-२०२५// ०१-११-२०२५ कोकणातील श्रीरामकृष्ण आनंदवन व्रतबंध सोहळा- १४.०५.२०२५. बापट- 9820023106/ 9137001395.

0070966032-1

हरवले आहेत

सुरेस आत्माराम ठाकूर, वय ७५, उंची ५'-२", रंग सावळ, १०/११/२०२३ पासून नागवात वा. वर्सा येथून हरवले आहेत. कोणाला सापडल्यास ९९६७१४०७७४ क्रमांकावर संपर्क साधावा. 0070966045-1

स्मृतिदिन

बतुरी स्मृतिदिन

0070945299-11

देशपांडे ट्रेव्हल्स 9820962500 9819453043 चारधाम यात्रा बद्रीनाथ-केदारनाथ यमुनोत्री-गंगोत्री हरिद्वार-ऋषिकेशसह १३ दिवस, १२ ठेग. ५.१५ रु. ३४,५००/- सर्वोच्च दिल्ली ते दिल्ली विमान प्रवास 4६,५००/- २७.३१ बुले, 4,६,१२,१६ ऑक्टोबर, नोव्हेंबर २ वाळट एप्रिल १३,५००/- प्रत्येकी हवाईविक्रमिक नोंद-एप्रिल ९,५००/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- अष्टविनायक-जेजुरी प्रतिबालाजी-आळंदीसह दर शुक्रवारी, शुक्रवारीकडे ३,१५१/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- गोवा-गणपतीपुळेसह ६ दिवस, २५ मे, १.४३ रु. एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ७,५५१/- प्रत्येकी साडेतीन शक्तीपौटे ०५/०५/२०२५ ५ दिवस, २५ मे ७,५५१/- शुक्रवारीकडे ३,१५१/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- पाव ज्योतिर्लिंग-अंबेजीगौड २६ मे, २ रु. १५००/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- प्रत्येकी www.deshpandetours.com

0070966138-1-1

वाहन विक्रीविषयक

विकणे आहे मराठी ग्रंथ संग्रहालय ठाणे या संस्थेचे फिरेत वाचनालयाचे वाहन (मॉडेल क्रमांक LP/712/3800 B511/ COW/ POWER STRG) सुरिथतीत असून ते विकणे आहे. वाहन संस्थेच्या आवारात उंचे आहे. सकाळी आठ ते रात्री आठ वा वेळेस पाहत येईल. इच्छुकानी बंद लिफाफ्यात स्वसस्य रकमेसह दिनांक २०/०५/२०२५ करवावेत. मराठी ग्रंथ संग्रहालय ठाणे, सरस्वती मंदिर निल्ला परिसर कार्यालयासमोर, ठाणे पश्चिम ४००६०१, संपर्क- 9768257575.

0070966034-1

नावत बदल

I Have Changed My Name from Tarun Kumar Vijji Gada to Tarun Vijji Gada Vide Affidavit Dated 06-05-2025.

0070966032-1

हरवले आहेत

सुरेस आत्माराम ठाकूर, वय ७५, उंची ५'-२", रंग सावळ, १०/११/२०२३ पासून नागवात वा. वर्सा येथून हरवले आहेत. कोणाला सापडल्यास ९९६७१४०७७४ क्रमांकावर संपर्क साधावा. 0070966045-1

स्मृतिदिन

बतुरी स्मृतिदिन

0070945299-11

देशपांडे ट्रेव्हल्स 9820962500 9819453043 चारधाम यात्रा बद्रीनाथ-केदारनाथ यमुनोत्री-गंगोत्री हरिद्वार-ऋषिकेशसह १३ दिवस, १२ ठेग. ५.१५ रु. ३४,५००/- सर्वोच्च दिल्ली ते दिल्ली विमान प्रवास 4६,५००/- २७.३१ बुले, 4,६,१२,१६ ऑक्टोबर, नोव्हेंबर २ वाळट एप्रिल १३,५००/- प्रत्येकी हवाईविक्रमिक नोंद-एप्रिल ९,५००/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- अष्टविनायक-जेजुरी प्रतिबालाजी-आळंदीसह दर शुक्रवारी, शुक्रवारीकडे ३,१५१/- एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ५,५५१/- गोवा-गणपतीपुळेसह ६ दिवस, २५ मे, १.४३ रु. एप्रिल बस, नॉन-एप्रिल रकम ७,५५१/- प्रत्ये

कर्णधारपदावरून गच्छंतीचे संकेत मिळाल्याने रोहितची कसोटीतून निवृत्ती?

एक्सप्रेस वृत्त

मुंबई : भारताचा कर्णधार रोहित शर्माने बुधवारी कसोटी क्रिकेटमधून तडकाफडकी निवृत्ती जाहीर केली. रोहितचा निर्णय अनपेक्षित असला, तरी एक दिवस आधीच निवड समितीची बैठक झाली, ज्यात रोहितला कसोटी संघाच्या कर्णधारपदापासून दूर करण्याचे ठरविण्यात आले होते. त्यामुळे केवळ फलंदाज म्हणून खेळण्यापेक्षा रोहितने कसोटीला अलविदा करणेच पसंत केले, अशी चर्चा आहे.

भारतीय संघ पुढील महिन्यात इंग्लंडच्या दौऱ्यावर जाणार असून पाच सामन्यांची कसोटी मालिका खेळणार आहे. या मालिकेसाठी कर्णधार म्हणून

११ गेला महिनाभर निवड समिती सदस्यांनी सातत्याने चर्चा केली . तसेच मंगळवारी त्यांची मुंबईत बैठक झाली . यावेळी रोहितला कर्णधारपदावरून हटविण्याचा निर्णय झाला होता .

नव्या चेहऱ्याला संधी देण्याबाबत निवड समितीचा निर्णय मंगळवारी झाला होता असे समजते. रोहितला कसोटी संघाच्या कर्णधारपदावरून हटविण्याचा निर्णय हा त्याच्या अलीकडच्या काळातील निराशाजनक

कामगिरीमुळे घेण्यात आला होता, असे सूत्रांकडून सांगण्यात आले.

रोहितने दवेन्टी-२० क्रिकेटमधून गेल्या वर्षीच निवृत्ती जाहीर केली होती. आता कसोटीलाही त्याने अलविदा केले असले, तरी तो एकदिवसीय

फलंदाजीतील अपयश भोवले ?

● गेल्या महिन्याच्या अखेरीस झालेल्या ऑस्ट्रेलिया दौऱ्यात रोहितने विराशाजनक कामगिरी केली. त्याला पाच डावांत मिळून केवळ ६.२०च्या सरासरीने धावा करता आल्या.

● विशेष म्हणजे निवड समितीचे अध्यक्ष अजित आगरकर आणि प्रशिक्षक गौतम गंभीर यांचा विरोध झुगारून त्याने निर्णायक पाचव्या कसोटीसाठी स्वतःहून संघाबाहेर बसण्याचा निर्णय घेतला. त्याआधी मायदेशात न्यूझीलंडविरुद्ध तीन कसोटींत त्याने केवळ १५.१६च्या सरासरीने धावा केल्या होत्या.

● या अपयशामुळेच निवड समितीने रोहितला कसोटी संघाच्या कर्णधारपदावरून दूर करण्याचा निर्णय घेतला होता असे समजते. रोहितने कसोटी कायर्कीर्दीत ४०.५७ च्या सरासरीने धावा केल्या असल्या, तरी भारताबाहेर त्याची सरासरी ३१.०१ अशी होती.

क्रिकेटमध्ये भारताने नेतृत्व करत राहण्यासाठी उत्सुक आहे.

भारताने मार्चमध्ये ‘आयसीसी’ चॅम्पियन्स करंडक स्पर्धा जिंकल्यानंतर इंग्लंड दौऱ्यासाठी रोहितलाच कर्णधारपदी कायम ठेवण्यासाठी निवड

समिती उत्सुक होती. रोहितनेही यासाठी तयारी दर्शविली होती. काही दिवसांपूर्वीच ऑस्ट्रेलियाचा माजी कर्णधार मायकल क्लार्कला दिलेल्या ‘पॉडकास्ट’ मुलाखतीत रोहितने इंग्लंड दौऱ्यातील कसोटी मालिकेवर भाष्य

सातत्याचा अभाव

रोहितची मर्यादित षटकांच्या क्रिकेटमध्ये सर्वोत्तम फलंदाजांमध्ये गणना केली जाते. मात्र, कसोटीत त्याला सातत्य राखता आले नाही. २०१३ साली कसोटी पदार्पण करणाऱ्या रोहितने एकूण ६७ सामने खेळताना ४३०१ धावा केल्या. यात १२ शतके, १८ अर्धशतकांचा समावेश होता.

नेतृत्वाचा पेच

गेल्या वर्षीच्या अखेरीस झालेल्या ऑस्ट्रेलिया दौऱ्यासाठी वेगवान गोलंदाज जसप्रीत बुमराची उपकर्णधार म्हणून निवड झाली होती. या मालिकेतील दोन सामन्यांत बुमराने संघाचे नेतृत्वही केले. मात्र, निर्णायक कसोटीत कर्णधारपद भूषवत असतानाच बुमराला पाठीच्या दुखापतीने ग्रासले. त्यानंतर तो तीन महिने स्पर्धात्मक क्रिकेटपासून दूर राहिला. बुमराच्या तंदुरुस्तीबाबत चिंता असल्याने निवड समिती त्याला उपकर्णधारपदी कायम ठेवण्यास उत्सुक नसल्याची चर्चा होती. त्यामुळे आता बुमरावर विश्वास दाखवायचा की शुभमन गिल आणि ऋषभ पंत यांसारख्या युवकांपैकी एकाला नेतृत्वाची संधी द्यायची हा निर्णय त्यांना घ्यावा लागणार आहे.

म्हणून त्याची कामगिरी फारशी चांगली नाही. भविष्याचा विचार करून निवड समितीला युवा कर्णधार तयार करायचा आहे,’’ असे ‘बीसीसीआय’मधील सूत्रांकडून सांगण्यात आले होते.

योजनांच्या अंमलबजावणीत मुंबई संघाकडून चूक!

गुजरातविरुद्धच्या पराभवाबाबत प्रशिक्षक जयवर्धनेची प्रतिक्रिया

वृत्तसंस्था, मुंबई

गुजरात टायटन्सविरुद्धच्या सामन्यात आम्ही सुस्थितीत होतो. सामन्यावर आमचे नियंत्रणही होते. मात्र, मोक्याच्या क्षणी योजनांची अंमलबजावणी करण्यात आम्ही चुकलो आणि सामना आमच्या हातून निसटला, अशी प्रतिक्रिया मुंबई इंडियन्सचा मुख्य प्रशिक्षक महेशा जयवर्धनेने व्यक्त केली. तसेच उर्वरित दोन साखळी सामन्यांकडे आम्ही बाद फेरीच्या सामन्यांप्रमाणेच पाहू, असेही जयवर्धनेने स्पष्ट केले.

‘आयपीएल’मध्ये मंगळवारी वानखेडे स्टेडियमवर झालेल्या सामन्यात मुंबईला गुजरात संघाकडून हार पत्करावी लागली. या सामन्यात पावसाने दोन वेळा व्यव्थण आणला. दुसऱ्यांदा पावसाचा जोर वाढला, त्यावेळी १५६ धावांचा पाठलाग करणाऱ्या गुजरातची ६ बाद १३२ अशी स्थिती होती. त्यानंतर पावसाने विश्रांती घेतली आणि रात्री १२.३० वाजता एक षटक खेळविण्याचा निर्णय झाला. यात गुजरातला १५ धावांची आवश्यकता होती.

गुजरातने अखेरच्या चेंडूवर विजयी लक्ष्य गाठले. या पराभवामुळे मुंबईची सलग सहा विजयांची मालिका खंडित झाली.

“या लढतीत दोन्ही संघांकडून काही चुका झाल्या. मात्र, आम्ही अधिक चुका केल्याने आम्हाला पराभवाला सामोरे जावे लागले. आमच्यासाठी यंदाच्या हंगामाची सुरुवात निराशाजनक ठरली होती. पहिल्या पाचपैकी चार सामन्यांत हार पत्करावी लागल्याने पुढील सर्व सामने जिंकणे आमच्यासाठी अनिवार्यच झाले होते. या दडपणाखाली आम्ही चांगला खेळ केला. मात्र, या स्पर्धेत सतत जिंकणे अवघड आहे,’’ असे जयवर्धने म्हणाला.

प्रथम फलंदाजी करताना मुंबईने २० षटकांत ८ बाद १५५ धावा केल्या. मात्र, या धावसंख्येबाबत जयवर्धने फारसा समाधानी नव्हता. “आम्ही आणखी ३० धावा केल्या पाहिजे होत्या. फलंदाजीत आम्ही कमी पडलो, पण गोलंदाजांनी आमचे आव्हान जिवंत ठेवले होते. तसेच आमचे क्षेत्ररक्षणही चांगले होते. ही आमच्यासाठी सकारात्मक बाब

‘नो-बॉल’ टाकणे गुन्हाच -हार्दिक

ट्वेन्टी-२० क्रिकेटमध्ये ‘नो-बॉल’ टाकणे हा गुन्हाच असतो. झेल सोडल्याचा आम्हाला फारसा फटका बसला नाही. मी दोन वेळा, तर अखेरच्या षटकात (दीपक चहर) आणखी एक ‘नो-बॉल’ पडला. तेच आम्हाला महागात पडले. मात्र, आमच्या खेळाडूंनी अखेरपर्यंत लढा दिला याचा आनंद आहे, असे वक्तव्य मुंबई इंडियन्सचा कर्णधार हार्दिक पंड्या याने गुजरातविरुद्धच्या पराभवानंतर केले.

होती,’’ असेही जयवर्धनेने सांगितले.

अखेरचे षटक टाकण्यासाठी मुंबईकडे प्रामुख्याने कर्णधार हार्दिक पंड्या आणि दीपक चहर यांचा पर्याय होता. यापैकी चहरला पसंती देण्यात आली. मात्र, त्याने स्वेर मारा केला.

“आमचा निर्णय चुकीचा नव्हता. योजनांची अंमलबजावणी करण्यात आम्ही चुकलो. सामन्यावर आमचे नियंत्रण होते. मात्र, मोक्याच्या क्षणी सर्वोत्तम षटक करण्यात आम्ही अपयशी ठरलो आणि पराभूत झालो. हे नक्कीच निराशाजनक आहे,’’ असे जयवर्धने म्हणाला.

भारतीय महिला संघाचा विजय

कोलंबो : जेमिमा रॉड्रिग्जचे (१०१ चेंडूंत १२३ धावा) शतक आणि दीप्ती शर्मांच्या (९३ धावा आणि दोन बळी) अष्टपैलू कामगिरीच्या बळावर भारतीय महिला संघाने तिरंगी एकदिवसीय क्रिकेट मालिकेत बुधवारी दक्षिण आफ्रिकेचा २३ धावांनी पराभव केला. आता विजतेपदासाठी भारताची गाठ श्रीलंकेशी पडणार हे निश्चित झाले आहे.

जेमिमाच्या तडाखेबंद शतकी खेळीला स्मृती मनधाना (६३ चेंडूंत ५१) आणि दीप्ती शर्मांची (८४ चेंडूंत ९३) पूरक साथ मिळाली. यामुळे भारताने प्रथम फलंदाजी करताना ५० षटकांत ९ बाद ३३७ धावांची मजल मारली.

त्यानंतर वेगवान गोलंदाज अमनजीत कौर (३/५९) आणि फिरकी गोलंदाज दीप्तीचा (२/५७) मान्यासमोर दक्षिण आफ्रिकेचा डाव ७ बाद ३१४ असा मर्यादित राहिला. साखळी फेरी पद्धतीने सुरू असलेल्या या मालिकेत भारताचे चार सामन्यांत सहा, तर श्रीलंकेचे तीन सामन्यांत चार गुण झाले आहेत. आता या दोन संघांत अंतिम लढत होईल.

तिरंदाजांचा सहा सुवर्णपदकांचा वेध

भागलपूर (बिहार) : महाराष्ट्राच्या तिरंदाजांनी यशस्वी कामगिरी करताना खेले इंडिया युवा क्रीडा स्पर्धेच्या सातव्या पर्वात बुधवारी सहा सुवर्णपदकांची कमाई केली. तसेच आणखी दोन रौप्य आणि एका कांस्य असा नऊ पदकांसह महाराष्ट्राने तिरंदाजी क्रीडा प्रकारात सर्वसाधारण विजेतेपदही पटकावले.

मुलांच्या रीकर्ड प्रकारात उज्ज्वल ओलेकर आणि श्वरी शेंडने वैयक्तिक, तर ज्ञानेश चेराळे आणि श्वरी शेंडे जोडीने मिश्र दुहेरीत सुवर्णपदक मिळवले. कम्पाऊंड प्रकारात महाराष्ट्राने विजयमंचावरील तीनही स्थान पटकावली. प्रीतिका प्रदीपने सुवर्णपदक मिळवले. मुलांमध्ये मााव जाधव वैयक्तिक, मिश्र दुहेरीत सोनेरी यश मिळवले.

चेन्नईची कोलकातावर मात

कोलकाता : ‘आयपीएल’मधील आव्हान आधीच संपुष्टात आलेल्या चेन्नई सुपर किंग्ज संघाने यंदाच्या हंगामातील तिसऱ्या विजयाची नोंद केली. डेवाल्ड ब्रेव्हिन्सच्या (२५ चेंडूंत ५२) फलंदाजीच्या जोरावर चेन्नई बुधवारी कोलकता नाईट रायडर्सचा दोन गडी राखून पराभव केला. या पराभवामुळे कोलकातासाठी ‘प्ले-ऑफ’ची वाट अधिकच बिकट झाली आहे.

कोलकाताच्या १८० धावांच्या आव्हानाचा पाठलाग करताना चेन्नईने ११.४ षटकांत ८ बाद १८३ धावा करत विजय साकारला. उर्विल पॅटेल (११ चेंडूंत ३१) आणि शिवम दुबे (४० चेंडूंत ४५) यांनीही फटकेबाजी केली. त्यापूर्वी, प्रथम फलंदाजी करताना कोलकाता संघाने ६ बाद १७९ धावा केल्या. कर्णधार अजिंक्य

राहणे (४८), आंद्रे रसेल (३८) आणि मनीष पांडे (नाबाद ३६) यांच्या योगदानामुळे कोलकाताचे आव्हान

गुणतालिका						
संघ	सा.	वि.	प.	रद्द	गुण	नि. बा.
गुजरात	११	८	३	-	१६	०.७९३
बंगळूरू	११	८	३	-	१६	०.४८२
पंजाब	११	७	३	१	१५	०.३७६
मुंबई	१२	७	५	-	१४	१.१५६
दिल्ली	११	६	४	१	१३	०.३६२
कोलकाता	१२	५	६	१	११	०.१९३
लखनऊ	११	५	६	-	१०	-०.४६९
हैदराबाद	११	३	७	१	७	-१.१९२
राजस्थान	१२	३	९	-	६	-०.७१८
चेन्नई	१२	३	९	-	६	-०.९९२

(सा = साकले, वि = विजय, प = पराभव, नि बा = निव्वळ धावांद्याती)

उभे राहिले होते. चेन्नईकडून नूर अहमदने (४/३१) प्रभावी मारा केला.

इंटर मिलानची अंतिम फेरीत धडक

चॅम्पियन्स लीगमध्ये बार्सिलोनावर सरशी

वृत्तसंस्था, मिलान

बदली खेळाडू म्हणून मैदानात आलेल्या डेव्हिड फ्राइट्सीचा निर्णायक गोल आणि यान सोमरचा अप्रतिम गोलरक्षणपणा जोरावर इंटर मिलानने अत्यंत चुरशीच्या झालेल्या लढतीत बार्सिलोनाचा पराभव करत चॅम्पियन्स लीग फुटबॉलच्या अंतिम फेरीत धडक मारली. इंटरचा संघ तीन हंगामांत दुसऱ्यांदा अंतिम फेरीत खेळेल.

इंटर आणि बार्सिलोना यांच्यातील उपांत्य फेरीच्या दोनही लढतीत अत्यंत चुरशीच्या झाल्या. गेल्या आठवड्यात बार्सिलोनाच्या घरच्या मैदानावर झालेली रंगतदार लढत ३-३ अशी

बरोबरीत सुटली होती. मंगळवारी मिलान येथे झालेल्या परतीच्या लढतीतही निर्धारित ९० मिनिटांअंती पुन्हा ३-३ अशी बरोबरी झाली. त्यामुळे ३० मिनिटांचा अतिरिक्त वेळ खेळविण्यात आला. यातील पहिल्या सत्रात फ्राइट्सीने गोल करत इंटरला ४-३ अशी आघाडी मिळवून दिली. यानंतर बार्सिलोनाचे गोल करण्याचे प्रयत्न इंटरचा गोलरक्षक यान सोमरने हाणून पाडले. त्यामुळे दोन टप्प्यांतील

लढतींअंती इंटरने ७-६ अशी बाजी मारत अंतिम फेरी गाठली.

परतीच्या लढतीत सुरुवातीपासून दोन्ही संघांनी उत्कृष्ट लढा दिला. २१व्या मिनिटाला लॉरोसो मार्टिन्झ, तर पूर्वाधांतील भरपाई वेळेत हकान चालोनोव्लुने गोल करत इंटरला सामन्यात २-० अशी, तर एकूण लढतीत ५-३ अशी आघाडी मिळवून दिली. मात्र, उत्तरार्धात बार्सिलोनाने दमदार पुनरागमन केले. सहा

मिनिटांच्या अंतराने दोन गोल करून बार्सिलोनाने बरोबरी साधली. ५४व्या मिनिटाला एरिक गार्सिया आणि ६०व्या मिनिटाला डॅनी ओलेर्मोने गोल नोंदवला. त्यानंतर ८७व्या मिनिटाला राफिन्हाने गोल करत बार्सिलोनाला सामन्यात ३-२ अशी आघाडी मिळवून दिली. सामना इंटरच्या हातून निसटला असे वाटत असतानाच, ९० मिनिटांनंतरच्या भरपाई वेळेतील तिसऱ्या मिनिटाला फ्रान्सिस्को अचेबॅनने गोल करत इंटरला पुन्हा बरोबरी करून दिली.

३० मिनिटांच्या अतिरिक्त वेळेतील नवव्या मिनिटाला मेहेदी टारेमीच्या पासवर फ्राइट्सीने गोल केल्याने इंटरला आघाडी मिळली. यानंतर लामिना यमालने केलेले गोलचे तीन प्रयत्न यान सोमने परतवून लावत इंटरला विजय मिळवून दिला.

महानगर गॅस लिमिटेड

सीआयपन: एल०४०२००एमएच१११५पीएलसी०८८१३३

नॉंदग्रीकृत कार्यालय: एमजीएल हाऊस, ब्लॉक ८, जी-३३, वान्दे-कुर्ली संकुल, वान्दे (पूर्व), मुंबई ४०००५१

दूरध्वनी: +९१ २२ ६६८४ ५००० • ई-मेल: investorrelations@mahanagargas.com • येथीलस्थळ: www.mahanagargas.com

MAHANAGAR GAS

३१ मार्च २०२५ रोजी संपलेल्या वर्षाकरिता एकत्रित वित्तीय निकालांचा गोषवारा

अ. क्र.	तपशील	तिमाही अखेरकरिता			संपलेल्या वर्षाकरिता	
		३१.०३.२०२५	३१.१२.२०२४	३१.०३.२०२४	३१.०३.२०२५ (लेखापरीक्षित)	३१.०३.२०२४ (लेखापरीक्षित)
१.	एकूण उत्पन्न	२,१९४.४६	२,०७३.५०	१,८१५.५९	८,१४५.५६	७,०८९.२२
२.	करपूर्व कालावधीसाठी निव्वळ नफा	३३९.४८	२७२.२२	३५२.३३	१,३६९.५९	१,७२८.११
३.	करानंतरच्या कालावधीसाठी निव्वळ नफा	२४७.०१	२२१.१७	२६०.५८	१,०४०.४५	१,२८४.६९
४.	या कालावधीसाठी एकूण सर्वसमावेशक उत्पन्न	२४३.१५	२२०.५१	२६०.८४	१,०३८.०९	१,२८०.८३
५.	पेड-अप इक्विटी शेर अ‍ॅपिटल	९८.७८	९८.७८	९८.७८	९८.७८	९८.७८
६.	पुनर्मूल्यांकन राखीव निधी वगळता इतर इक्विटी				५,७८१.४०	५,०३९.६३
७.	प्रति शेरअ उत्पन्न (प्रति शेरअ ₹ १० दर्शनी मूल्य) : मूलभूत (₹) * आणि सौम्यीकृत (₹) *	२५.०१	२२.३९	२६.३८	१०५.३३	९३०.०६

*मूलभूत आणि सौम्यीकृत इपीएस अंतरिम कालावधीसाठी वार्षिक केले जात नाही.

कंपनीचे सारांक्षित स्वतंत्र वित्तीय निकाल खालीलप्रमाणे आहेत :

अ. क्र.	तपशील	तिमाही अखेरकरिता			संपलेल्या वर्षाकरिता	
		३१.०३.२०२५	३१.१२.२०२४	३१.०३.२०२४	३१.०३.२०२५ (लेखापरीक्षित)	३१.०३.२०२४ (लेखापरीक्षित)
१.	एकूण उत्पन्न	२,०८५.४१	१,९७५.३०	१,७६३.६३	७,७७४.००	७,०३७.२५
२.	करपूर्व कालावधीसाठी निव्वळ नफा	३३९.०८	२७८.२२	३५७.०१	१,३७४.१०	१,७३२.७६
३.	करानंतरच्या कालावधीसाठी निव्वळ नफा	२५२.१९	२२५.३७	२६४.९९	१,०४४.८९	१,२८९.०७

टिपा :

अ) महानगर गॅस लिमिटेड ("द होलिंग कंपनी") आणि तिच्या उपकंपन्यांचे (ज्यांना एकत्रितपणे "ग्रुप" म्हणून संबोधले जाते) वरील एकत्रित वित्तीय निकालांचे लेखापरीक्षण समितीने पुनरावलोकन केले आणि शिफारस केली आणि संचालक मंडळाने दि. ०६ मे २०२५ रोजी झालेल्या त्यांच्या बैठकीत त्यांना मान्यता दिली.

ब) सेबी (लिस्रिंगे ऑब्लिगेशन्स अ‍ॅण्ड डिस्क्लेजर रिव्हायसेन्ट्स) रेग्युलेशन्स, २०१५च्या नियमन ३३ अंतर्गत आवश्यक असलेल मर्यादित आढावा कंपनीच्या लेखा परीक्षकांनी पूर्ण केला आहे.

क) वरील माहिती सेबी (लिस्रिंगे ऑब्लिगेशन्स अ‍ॅण्ड डिस्क्लेजर रिव्हायसेन्ट्स) रेग्युलेशन्स, २०१५च्या नियमन ३३ अंतर्गत स्टॉक एक्स्चेंजेसकडे दाखल केलेल्या तिमाही आर्थिक निकालांच्या तपशीलवार स्वरूपाचा उतारा आहे. सेबी फॉर्मॅटमधील तिमाही वित्तीय निकाल स्टॉक एक्स्चेंजेसच्या वेबसाइट्स (www.bseindia.com) आणि www.nseindia.com) आणि कंपनीची वेबसाइट (www.mahanagargas.com) यावर उपलब्ध आहेत.

ड) संचालक मंडळाने दि. ६ मे २०२५ रोजी झालेल्या बैठकीत दि. ३१ मार्च २०२५ रोजी संपलेल्या वित्तीय वर्षासाठी प्रत्येकी ₹ १०.०० दर्शनी मूल्याच्या इक्विटी शेरअसाठी ₹ १८.०० अंतिम लाभांश प्रस्तावित केला आहे. सदर हे वर्षभरात भरलेल्या प्रत्येकी ₹ १२.०० अंतरिम लाभांशाव्यतिरिक्त आहे. यासह, वर्षासाठी एकूण लाभांश ₹ १०.०० दर्शनी मूल्याच्या प्रत्येकी इक्विटी शेरअसाठी ₹ ३०.०० आहे. हा प्रस्ताव होणाऱ्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेत भागधारकांच्या मंजुरीच्या अधीन आहे आणि मंजूर झाल्यास, अंदाजे ₹ १७७.८० कोटींचा अंतिम लाभांश येथे प्रवाहात येईल.

ई) मागील वर्ष/ कालावधीचे आकडे आवश्यक वाटल्यास, पुनर्रचित/ पुनर्राित केले आहेत.

ठिकाण : मुंबई
दिनांक : ०६ मे, २०२५

महानगर गॅस लिमिटेड यांच्या संचालक मंडळासाठी आणि त्यांच्या वतीने
सही/-
आशु शिंदार
व्यवस्थापकीय संचालक
डीआयएन : ०२६८१७६